

Türkiye’de Yükseköğretimin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durumu

Historical development and current situation of higher education in Turkey

Durmuş Günay¹, Aslı Günay²

¹Maltepe Üniversitesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul

²Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ekonomi Bölümü, Ankara

Özet

Bu çalışmada, öncelikle Türk yükseköğretim sisteminin tarihsel gelişimine değinilmiştir. Daha sonra, Türkiye’de yükseköğretim alanında son seksen dört yılda yaşanan değişimler ve gelişmeler üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda özellikle son on beş yıl içinde yükseköğretim alanında gerçekleştirilen atılımlar belirtilirken, yükseköğretim sisteminin mevcut durumu ve performansı ortaya konulmuştur. Son yıllardaki, küresel ölçekteki eğilimler ve Türk yükseköğretiminde görülen niceliksel büyüme sonucunda Türk yükseköğretiminin dünyadaki yeri değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türkiye, üniversite, yükseköğretim.

Abstract

In this study, we primarily addressed the historical development of the Turkish higher education system. Later, we discussed the changes and developments in the higher education area in Turkey over the last eighty-four years. In this context, we indicated the breakthroughs in the higher education area, especially in the last fifteen years, and denoted the current situation and performance of the higher education system. We evaluated the place of the Turkish higher education system in the world with respect to the global trends and quantitative growth in Turkish higher education system.

Keywords: Higher education, Turkey, university.

Günümüzde yükseköğretim dünyada sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamanın dinamosu ve mükemmellik merkezi olarak görülmektedir. Bu doğrultuda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, Ar-Ge çalışmalarının yoğunlaştırılması, üretilen bilimsel ve teknolojik bilgilerin sosyal ve ekonomik değere dönüştürülmesi ve okullaşma oranlarının daha da artırılması yönünde stratejik hedefler belirlemişlerdir. Bu küresel eğilim, ülkemizin yükseköğretim politikalarının yeni stratejik hedefler doğrultusunda zaman zaman yeniden tanzimine ve model arayışlarına yol açmıştır. Türk yükseköğretiminde özellikle 2006 sonrası çok büyük niceliksel büyümeler gerçekleşmiştir. Kurulan çok sayıda devlet ve vakıf üniversitesi yoluyla öğrenci sayısında ve dolayısıyla okullaşma oranında büyük sıçramalar kaydedilmiştir.

Bu çalışmanın amacı kısaca Türk yükseköğretim sisteminin tarihsel gelişimini, mevcut durumu ile performansını orta-

ya koymak ve yükseköğretim alanındaki küresel ölçekte konumunu belirlemeye çalışmaktır. Öncelikle Selçuklulardan günümüze kadar yükseköğretimdeki belli başlı kilometre taşlarına değinilecektir. Cumhuriyet dönemi Türk yükseköğretimi, YÖK’ten önce ve YÖK’ten sonra olmak üzere iki farklı dönem olarak ele alınacaktır. Ayrıca, son yıllarda yaşanan gelişmeler doğrultusunda, yükseköğretim alanında dünyadaki konumuz ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Tarihsel Arka Plan ve Gelişmeler

Büyük Selçuklular (1038–1194) döneminde Tuğrul Bey’in (1038–1063), Nişabur’da ilk resmi medreseyi açtirmasının ardından Bağdat’ta vezir **Nizamülmülk** 1067’de **Bağdat Nizamiye Medreseleri**’ni kurdu. Nizamiye Medreseleri, külliye olarak günümüz anlamında üniversite kavramı ile bağdaşan ilk kurumsal yapıdır. Bir başka ifadeyle, Nizamiye Medre-

İletişim / Correspondence:

Prof. Dr. Durmuş Günay
Maltepe Üniversitesi, Endüstri
Mühendisliği Bölümü,
İstanbul
e-posta: dgunay@hotmail.com

Yükseköğretim Dergisi 2017;7(3):156–178. © 2017 Deomed

Geliş tarihi / Received: Kasım / November 18, 2017; Kabul tarihi / Accepted: Aralık / December 4, 2017
Bu makalenin atf künyesi / Please cite this article as: Günay, D. ve Günay, A. (2017). Türkiye’de yükseköğretimin tarihsel gelişimi ve mevcut durumu. *Yükseköğretim Dergisi*, 7(3), 156–178.
doi:10.2399/yod.17.024.

Çevrimiçi erişim / Online available at: www.yuksekogretim.org • doi:10.2399/yod.17.024 • Karekod / QR code:

seleri, medresenin bir sisteme kavuşturulduğu ilk örnektir. Öyle ki, batıda ilk üniversite olarak kabul edilen Bologna Üniversitesi, Nizamiye Medreseleri’nden 21 yıl sonra 1088’de kurulmuştur. İlk olarak büyük fıkıh âlimi Ebu İshak Şirazi, ardından İmam Gazali bu medresede, bugünkü anlamda, dekanlık yapmışlardır. Kısa zaman sonra Musul, Basra, Belh, Herat, İsfahan, Merv, Amul, Rey ve Tus şehirlerinde de medreseler açılmıştır.

İlk büyük medreseleri **Mengücekoğulları** [(1072–1277), Erzincan, Kemah, Divriği], **Artukoğulları** [(1101–1409), Mardin, Hasankeyf, Palu, Siirt, Diyarbakır, Harput, Silvan], **Danişmendliler** [(1071–1175), Amasya, Tokat, Sivas, Malatya, Yozgat, Ankara, Çankırı, Kastamonu, Kayseri], **Saltuklular** [(1092–1202), Erzurum, Kars, Bayburt, Oltu, Tortum, İspir] açmıştır. **Anadolu Selçukluları** (1075–1318) döneminde medreselerin en iyi örnekleri Konya’da görülmüştür ve bunların başlıcaları I. Gıyaseddin Keyhüsrev’in yaptırdığı Sırçalı Medrese (1242), Emin Celeddin Karatay tarafından yaptırılan Karatay Medresesi (1251) ve İnce Minareli Medrese’dir. Öte yandan, Kayseri’de I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılan hastane ve tıp medresesi olan Çifte Minareli Medrese (1205), Sivas’ta İzzettin Keykavus tarafından yaptırılan Şifaiye Medresesi (1217), Kastamonu’da ki Yılanlı Darüşşifa Medresesi (1273), Amasya’da Sultan Muhammed Ulçayfu tarafından yaptırılan Darüşşifa Medresesi (1308) Anadolu’da kasabalara kadar yaygınlaşan medreselerden sadece birkaçıdır. Dolayısıyla, Anadolu Selçukluları, **Eyyubiler**, **Memlükler**, aynı dönemdeki emirlikler, beylikler medrese geleneğini daha da geliştirmişlerdir. 12. ve 13. yüzyıllarda kurulan bu Ortadoğu medreseleri temel bilimlerin gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuşlardır. 14. ve 15. yüzyıllarda ise medreseler Mısır’da ve Kuzey Afrika’da da yaygınlaşmalarına rağmen program açısından en çok Anadolu’da gelişmişlerdir (Günay, 2014).

Osmanlılar’da ilk medrese (1331) İznik’te Orhan Bey tarafından kurulmuştur. I. Murad ve I. Bayezid ise Bursa ve Edirne’de medrese yaptırmıştır. Daha sonra I. Mehmet Bursa’da Yeşil Medrese’yi açarken, II. Murad da Bursa’da Muradiye Medresesi’ni ve Edirne’de Darülhadis Medresesi’ni yapmıştır. II. Mehmed’in 1470’te İstanbul’da kurduğu *Sahn-ı Seman Medreseleri*’nin ardından II. Bayezid Medresesi ve Süleymaniye Medresesi (1556) açılmıştır. Sultanın yaptırdığı medreselere **‘sultani’** denirken devlet adamlarının ve bilginlerin yaptırdığı ve özel eğitim veren medreseler **‘hususî’** diye adlandırılmıştır (Molla Gürani, Gazanfer Ağa, Murad Molla Medreseleri). 1757’de açılan Nuruosmaniye Medresesi sultani medreselerinin sonuncusudur. 18. yüzyılda büyük kentler ve birçok kasabada medreseler bulunurken özellikle İstanbul’da 178 medresede (toplam 2300 oda) 63 dersane ve 17 kütüphane bulunuyordu.

16. yüzyılın ikinci yarısından sonra, Osmanlı’da bütün kurumlarda olduğu gibi medreselerde de bozulmalar başladı. Medreselerin ıslahı için 1577’den başlayarak bir dizi فرمان yayımlandı ve layiha hazırlandı. II. Meşrutiyet döneminde tüm medreselerin yenilenmesi gündeme geldi. 1914’de **İslah-ı Medaris Nizamnamesi** ile medreseler yeniden düzenlendi. Osmanlı yükseköğretim tarihinde modernleşme döneminin başlangıç tarihi olarak alınan 1773’den itibaren batı tipi yükseköğretim kurumları kurulmaya başlandı. Bunların ilki bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi’nin (İTÜ) temelini oluşturan, **Mühendishane-i Bahri Hümayun**’dur (1773). Tanzimat döneminde 1863’de ilk **Darülfünun** kuruldu. Darülfünun, 1933’e gelinceye kadar beş defa açılıp kapanmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan on yıl sonra İstanbul Darülfünunu ilga edilerek **İstanbul Üniversitesi** (1933) kuruldu. Ancak Darülfünundan üniversiteye geçiş süreci ‘medrese’, ‘Darülfünun’ ve ‘üniversite’ şeklinde evrilerek geline bir süreç olmamıştır. Yapılanma sırasında medrese sistemi ve Darülfünun bütünüyle terk edilerek, üniversite, unvanları ve yapısı ile olduğu gibi Batıdan alınmıştır (Günay, 2014).

Cumhuriyet döneminde yükseköğretimle ilgili olarak 5 Temmuz 1927 tarihli resmi gazetede *‘Ziraat ve Baytar Enstitüleriyle Ali Mektepleri Tesisine ve Ziraat Tedrisatının İslahına’* dair 1109 sayılı Kanun yayınlanmıştır. 20 Haziran 1933 tarihli resmi gazetede ise 2291 sayılı Kanunla **Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü** kurulmuştur. 1923’den günümüze sivil ve askeri müdahaleler ile yaşanan sosyolojik kırılmalar, ülkemizin köklü birçok kurumunda olduğu gibi, Türk yükseköğretiminde de yapısal dönüşümlere ve yasal düzenlemelere neden olmuştur. ■ Tablo 1’de görüldüğü üzere Cumhuriyet döneminde yükseköğretime ilişkin beş temel kanun çıkarılmıştır. Bu düzenlemeler sırasıyla, *‘31 Mayıs 1933 tarih ve 2252 sayılı Üniversite Kanunu’* ve ardından 13 yıl sonra *‘13 Haziran 1946 tarih ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu’*, 14 yıl sonra *‘27 Ekim 1960 tarih ve 115 sayılı 4936 sayılı Kanunun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun’*, 13 yıl sonra *‘20 Haziran 1973 tarih ve 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu’* ve 8 yıl sonra *‘4 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’* ile yapılmıştır. Bu düzenlemelerden sadece 1933, 1946 ve 1981 düzenlemeleri reform olarak nitelendirilmektedir (Ataünal, 1993). Öte yandan, 1933 ve 1946 düzenlemeleri tek parti döneminde; 1960, 1973 ve 1981 düzenlemeleri ise sırasıyla, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül askeri müdahalesinin ardından gerçekleşmiştir (Günay ve Kılıç, 2011; Tekeli, 2010).

Ülkemizde yükseköğretim ile ilgili yapılan her bir düzenlemenin ardından farklı çevrelerden eleştiriler yükselmiştir. Sorunlara getirilen çözümlerin kendisi de sorun olarak görülmüştür. Şöyle bir örtülü varsayım söz konusu olmuştur: *‘Yükseköğretimin sorunu mevcut yasadadır, çözümünü iyi bir yasadadır’*. Yükseköğretimde, reformlar ve düzenlemeler; mevzuat değişiklikleri üye-

Tablo 1. Cumhuriyet döneminde yükseköğretimle ilgili kanunlar.

Kanun kabul tarihi	Kanun no	Düzenleme/Reform	Madde sayısı
31 Mayıs 1933	2252	Reform	14 madde
13 Haziran 1946	4936	Reform	81 madde ve 17 geçici madde
27 Ekim 1960	115*	Düzenleme	40 madde
27 Mayıs 1961	1961 Anayasası**	Düzenleme	-
20 Haziran 1973	1750	Düzenleme	85 madde ve 12 geçici madde
4 Kasım 1981	2547	Reform	68 madde ve 28 geçici madde

*4936 sayılı Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun'un 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 38, 39, 40, 43, 45, 46, 48, 52, 54, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 69, 71, 72'nci maddeleri değiştirilmiştir. **Madde 120 eklenmiştir.

rine odaklanmış ve değişiklikler üniversite dışı merciler tarafından yapılmıştır. Yalnız mevzuat (anayasa, yasa, yönetmelik vb.) ile sınırlı kalan düzenlemelerin amaca ulaşması beklenemez. Başarı için yükseköğretimin giderek artan karmaşık yapısını göz önünde tutarak, diğer kurumlar ile ilişkisini düzenlemek, mevzuat düzenlemesinin iç ve dış paydaşlar tarafından benimsenmesini ve uygulanmasını sağlamak gerekmektedir. Kısa yoldan genellemelere giden tümevarımcı düşünme tarzı tarafından ileri sürülen analizler ve çözüm önerileri derinlikten yoksun kalmıştır. Kimi zaman sorunun muhatabı olan akademik çevrelerin kendi sorunlarının çözümü için yapılan girişimlere, ideolojik sebeplerle veya önyargılarla direnç gösterdikleri gözlemlenmektedir (Günay, 2014). Değişen şartlara uyum sağlayabilen dinamik ve sürdürülebilir bir sistem yürürlükte olmalıdır (Günay, 2011).

“İstanbul Darülfünûn’u ve ona bağlı bütün müesseseler kadro ve teşkilatları ile beraber 31 Temmuz 1933 tarihinden itibaren mülgadır” (md. 1) hükmü ile başlayan 31 Mayıs 1933 tarih ve 2252 sayılı Üniversite Kanunu ile Cumhuriyet tarihinin ilk yükseköğretim reformu gerçekleştirilmiştir. Kanunun 2’nci maddesi ile İstanbul’da, ‘İstanbul Üniversitesi’ adıyla yeni bir üniversite kurulmuştur. Bu Kanun ile gerçekleşen reform kapsamında üniversite; model, yapı ve terminolojisi açısından bütünüyle Batı’dan transfer edilmiştir. Ancak, unutulmamalıdır ki bir ülkede veya kültürde iyi işleyen bir kurum, bir başka ülkede aynı işlevi görmeyebilir. Kurumların içinde buldukları toplumsal doku ve değerlerle uyumunu göz ardı etmemek gerekmektedir (Günay, 2014). İstanbul Üniversitesi’nin kuruluş sürecinde, İsviçre’den getirilen Albert Malche’e bir rapor hazırlanmıştır (Aras, Dölen ve Bahadır, 2007). Bu rapor 95 sayfadır ve 29 Mayıs 1932 tarihli raporda ortaya konulan görüşler, aşağıda kısaca maddeler halinde özetlenmiştir:

- Darülfünun meselesi müzmin bir mahiyet almıştır.
- İstanbul Darülfünununun memleket fikir ve hars (kültür) merkezi olmak itibarıyla azami menfaat temin etmesi icap eder.

- Türkçede neşriyatı ilmiye kafi derecede mevcut değildir ve ecnebi eserlerin okuyup bihakın anlamağa muktedir talebe miktarı kalildir (azdır).
- Bir Devlet Darülfünunu için hürriyeti ilmiyenin tahtı temine alınması ne kadar iyi ise, Darülfünun heyeti idariye ve talimiyesinin intihabında (seçiminde) hükümetin mesuliyet tekabül eylesmesi de o derecede muvafaktır. Her memlekette siyasi tayinlerden korkulmaktadır. Fakat bundan kurtulmağa çalışırken zümre ve gurup nüfuz ile vukua gelen tayinlerle karşılaşılır ki, umumi menfaatlerden daha da az mülhem oldukları cihetle bu nevi tayinler daha fazla dai-i endişedir (endişe sebebidir)... Muhtariyetin (özerkliğin) bir nevi uzaklaşış ve kendi kendine kalış mahiyetini almasına mani olmak lazımdır.
- Devam edemeyecek talebenin cesaretini ilk seneden kırmak iyi olur.
- Mesaili ilmiye ve esasiyeye taalluk eden saha Eminin ehem vezaifidir (Bilimsel ve esas konulara ilişkin alan Rektörün en önemli görevidir).
- Profesörlerin intihap (seçim) şekli pek mühim bir meseledir. Hiç bir mesele, Darülfünununun istikbali için bu kadar mühim değildir.
- Alakadarlar fena hakimlerdir. Onların reylerine müracaat edilmeli, fakat verdikleri reylerin kat’i bir tarzda meta olması temin edilmelidir.
- Azil selahiyeti, ancak tayini icra eden makama aittir.

13 Haziran 1946 tarih ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu 81 maddeden ve 17 geçici maddeden oluşmuştur. Bu kanuna göre, üniversiteler genel özerkliğe ve tüzel kişiliğe, fakülteler ise bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğe sahip olmuşlardır. Türk siyasi tarihinde bir başka kırılmanın yaşandığı 27 Mayıs 1960 darbesinin sonrasında 27 Ekim 1960 tarih ve 115 sayılı, 4936 sayılı Kanunun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun yayınlanmıştır. Daha sonra 1961 Anayasasına

üniversite ile ilgili bir madde konulmuştur (md. 120).^[1] Bu maddeye göre üniversiteler bilimsel ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Diğer yandan, öğretim elemanları siyasi partilere üye olabilirler ve siyasi partilerin genel merkezlerinde görev alabilirler. Ayrıca, üniversite organları ve öğretim elemanları kendi organları dışında başka makamlarca görevlerinden uzaklaştırılmazlar. 12 Mart 1971 darbesinin ardından, 1971’de Anayasanın 120. maddesinde değişiklik yapılmıştır ve üniversitede öğrenim ve öğretim özgürlüğü tehlikeye düştüğünde dış müdahaleye izin veren bir hüküm eklenmiştir. 20 Haziran 1973 tarihli ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ise 85 madde ve 12 geçici maddeden oluşmuştur (Günay, 2014). Bu kanunun getirdiği yeni ve olumlu bir hüküm ise yükseköğretime yön vermek amacıyla gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak ve yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak üzere bir üst kuruluş olarak “Yüksek Öğretim Kurulu”nun (YÖK) kurulmasıydı. İlgili kanun’un 4. maddesi ile oluşturulan bu organ, “yüksek öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur” şeklinde tanımlanmıştır. Ne var ki, bir üniversitenin Anayasa Mahkemesine başvurusu üzerine kanunun YÖK ile ilgili bu maddesi iptal edilmiştir. Gerekçe olarak da kurulda hükümet kanadından gelen üye sayısının üniversitelerden gelenlerden fazla olmasının üniversite özerkliğine aykırı bir durum oluşturması gösterilmiştir (Doğramacı, 2007).

Ne yazık ki yapılan bu yasal düzenlemeler, teorik altyapısı ve kavramsal şeması itibarıyla sistematik bir bütünlük arz etmemiştir. Bu düzenlemelerin, üniversitenin misyonu olan bilim üretme, eğitim yapma ve kamu hizmeti verme fonksiyonlarını içeren belirli bir felsefi zemin üzerinde tasarlandığı söylenebilir. Çünkü yapılan yasal düzenlemeler uluslararası alanda yükseköğretime ilişkin eğilimlerden muğlak etkilenmelerle ortaya çıkmış sistematik olmayan eklektik metinlerdir. Öte yandan, bu düzenlemelere karşı sığ, tepkisel ve ideolojik eleştiriler yapılmıştır. Her yasal düzenleme, kuşatıcı bir metafiziğe, kurucu akla ve tarihsel duruma dayanmalıdır. Yasa yapım süreci bu yönüyle salt bir teknokrasiye değil, verili bağlamsal aklın yön tayin ettiği teorik bir inşaa ve buna bağlı biçimde kurumsal yapılanmaya tekabül etmelidir (Günay, 2014).

Tarihsel kırılmalardan sonuncusu, 6 Kasım 1981’de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren ve Türk yükseköğretimini tanzim eden 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’dur. Bugüne kadar, 36 yıldır yürürlükte olan ve 68 maddeden ve 28 geçici maddeden oluşan bu kanun, olağanüstü dönem askeri yönetiminin anayasasını da (1982 anayasası) önceleyen bir kanun olma özelliğini taşımaktadır. 2547 sayılı kanun yayımlandığı tarihten itibaren çokça eleştirilmiş ve zaman içerisinde gerek eleştiriler gerekse de yeni ihtiyaçlar dolayısıyla birçok maddesi defalarca değiştirilmiştir. Ayrıca, 2547 sayılı kanunla kurulan YÖK olağanüstü dönemde kurulmuş olması, önyargılar ve bazı YÖK başkanlarının ideolojik uygulamaları nedeniyle rasyonel ve objektif bir değerlendirmeye bugüne kadar tabi tutulmamıştır (Günay, 2014).

Türkiye’de 1981 Öncesi Yükseköğretimde Mevcut Durum

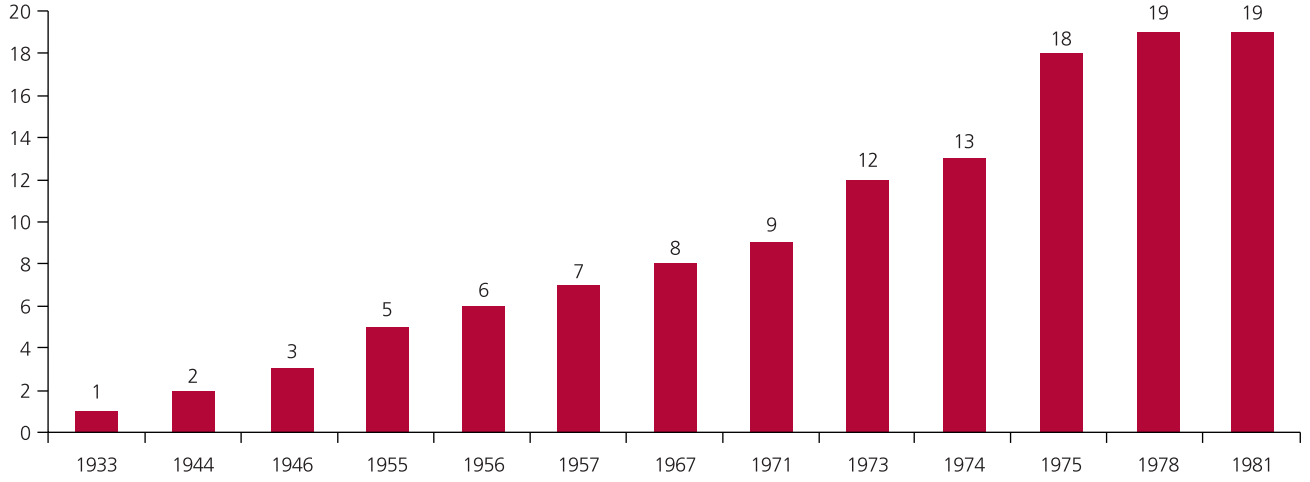
Türkiye’de, Cumhuriyet döneminde yükseköğretimle ilgili ilk kanunun çıkarıldığı 1933’ten 2547 sayılı Kanunun çıkarıldığı 1981’e kadarki dönemde üniversite sayıları şöyledir: 1933’de 1, 1946’da 3, 1960’da 7, 1973’de 12 ve 1981’de 19 (■ Şekil 1).

Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra 1924 yılında 2914 olan toplam yükseköğretim öğrenci sayısı, 1931’de 2167’ye düşmüş ve 1943 yılından itibaren yine yükselişe geçmiştir. 1978 yılında 346.476’ya yükseldikten sonra, sürekli azalarak 1981 yılında 237.369’a kadar gerilemiştir (■ Şekil 2).

Cumhuriyetin kuruluşundan YÖK’ün kuruluşuna kadar olan süreçte öğretim elamanı sayılarındaki değişim ■ Şekil 3’de gösterilmiştir. 1924 yılında 307 olan toplam öğretim elamanı sayısı 1931’de 240’a düşmüş fakat bu tarihten itibaren sürekli yükselerek 1981’de 20.917’e ulaşmıştır (■ Şekil 3).

Yükseköğretim çağındaki öğrencilere hiç değilse nüfus artışına cevap verebilecek şekilde eğitim olanağı sağlanması gerekirken ve bunun için altyapı hazırlarken, 1975–1976 öğretim yılında, %9.1 olan yükseköğretim okullaşma oranı, beklenen aksine, 1980–1981 öğretim yılında %6.3’e düşmüştür. Oysa aynı dönem için bu oran Suriye’de %14, Yunanistan’da %22, Batı Avrupa’da %32, ABD’de %56 idi. Görüldüğü üzere, bu dönemde ülkemizde yükseköğretim okullaşma oranı son derece düşüktü (Doğramacı, 2007). Benzer şekilde, ülkemizin uluslararası endekslili bilimsel dergilerdeki toplam yayın sayısı 1974’de 214 iken, 1980’de 391’dir. Bu verilere göre Türkiye, diğer ülkeler arasında 41’inci sırada yer almış ve bir-

[1] Madde 120 - Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, bilimsel ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; özel kanuna göre kurulmuş Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır. Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler. Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin Üniversite organlarıca denetlenmesi, bu esaslara göre kanunla düzenlenir. Siyasi partilere üye olma yasağı, Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında uygulanmaz. Ancak, bunlar partilerin genel merkezden dışı yönetim görevi alamazlar.

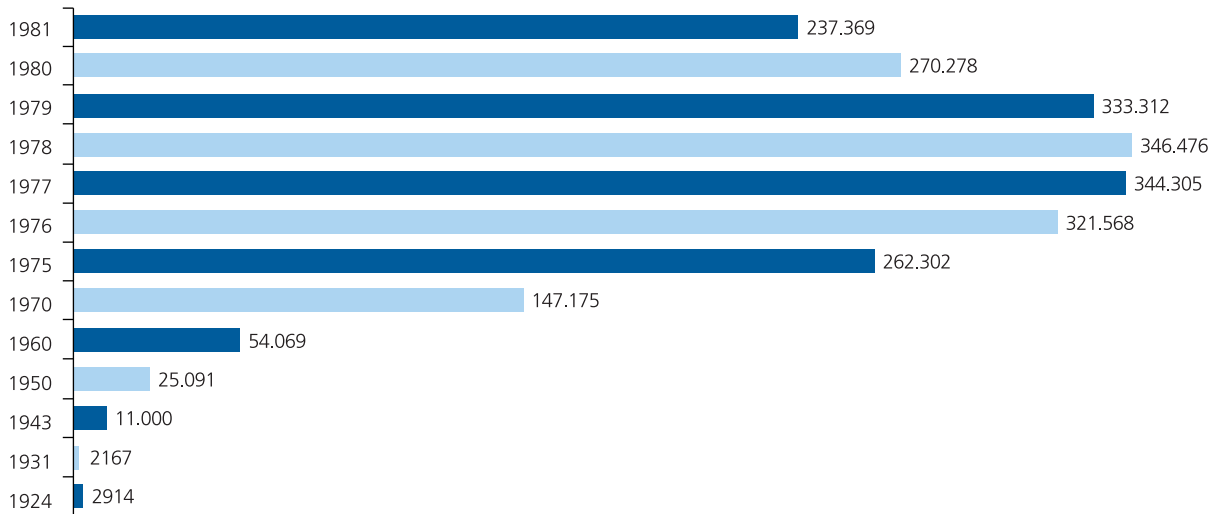

■ Şekil 1. YÖK öncesi üniversite sayıları.

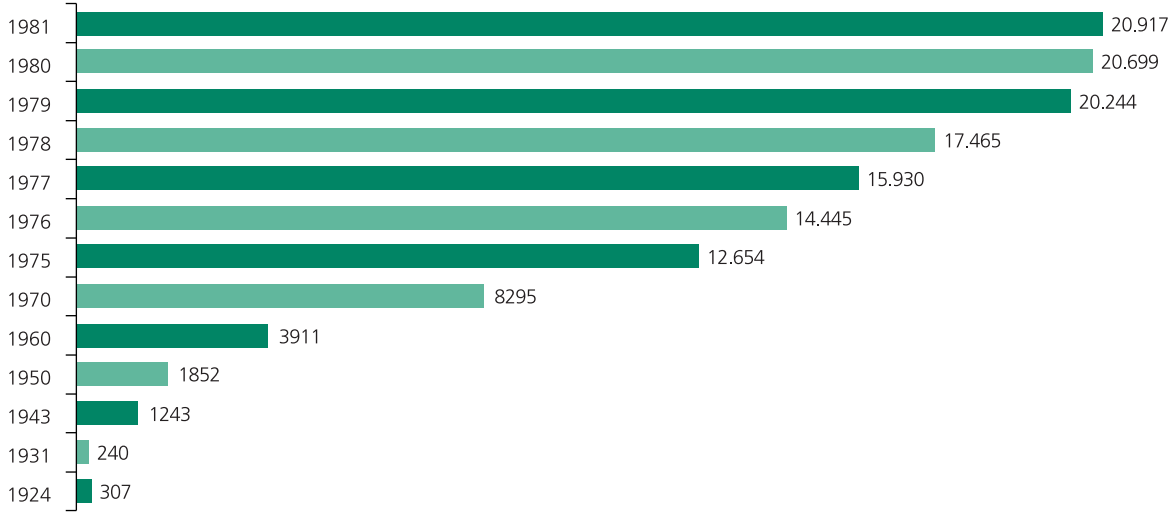
çok ülkenin çok gerisinde kalmıştır (Doğramacı, 2007; YÖK, 1991).

Ayrıca, yükseköğretim kurumlarının 1981 öncesindeki durumları kamuoyunda tartışma konusuydu. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) verilerine göre, üniversiteye giren her 100 öğrenciden ancak 17'si mezun olabilmekte ve üniversiteye kaydolun öğrencilerden %10'u ilk yılda, %33'ü ise üst sınıflarda okulu terk etmekteydi. Ayrıca üniversiteler kapasitelerini etkin kullanamamakta ve üniversiteler arasında öğretim üyesi dağılımında büyük dengesizlikler bulunmaktaydı (Doğramacı, 2007).

1980–1981 öğretim yılında ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarının tür ve sayıları şu şekildeydi: 1750 sayılı Kanuna tabi 18 üniversite ile 7307 sayılı Kanuna tabi Orta Doğu Teknik Üniversitesi olmak üzere toplam 19 üniversite ve bunlara bağlı 183 fakülte; 1184 ve 1438 sayılı Kanunlarla kurulan 13 Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi; 7334 sayılı kanunla kurulan 6 İktisadi ve Ticari ilimler Akademisi; 1172 sayılı kanunla kurulan Devlet Güzel Sanatlar Akademisi olmak üzere toplam 20 akademi; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları; üç yıllık eğitim enstitüleri ve dört yıllık spor akademisinden oluşan toplam 107 yükseköğretim kurumu ile diğer bakanlıklara bağlı 19 meslek yüksekokulu olmak üzere

■ Şekil 2. YÖK öncesi öğrenci sayısındaki değişim. Kaynak: Gürüz (2004); Tekeli (2010).

■ Şekil 3. YÖK öncesi öğretim elemanı sayısındaki değişim. Kaynak: Gürüz (2004); Tekeli (2010).

re toplam 126 yükseköğretim kurumu (YÖK, 1991). Bu kapsamda, 1981 öncesinde yükseköğretim kurumlarının değişik yasa ve yönetmeliklere bağlı olmaları, öğrenci alımlarında hem ulusal istihdam açısından hem de kapasitenin kullanılması açısından önemli sorunlar yaratmaktaydı. Ayrıca, aynı hakları sağlayan diplomaların verildiği bu kurumlara devlet bütçesinden öğrenci başına yapılan harcamalar arasında da büyük farklılıklar bulunmaktaydı. Bu eşitsizlik de eğitimde kalite farklılıklarına neden olmaktaydı. Bu karmaşık yapıda ortaya çıkan sorunları çözmek için, parçalı bir şekilde yapılan düzenlemeler, Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasanın 120. maddesine aykırı bulunarak iptal ediliyordu (Tekeli, 2010).

YÖK Sonrası Gelişmeler

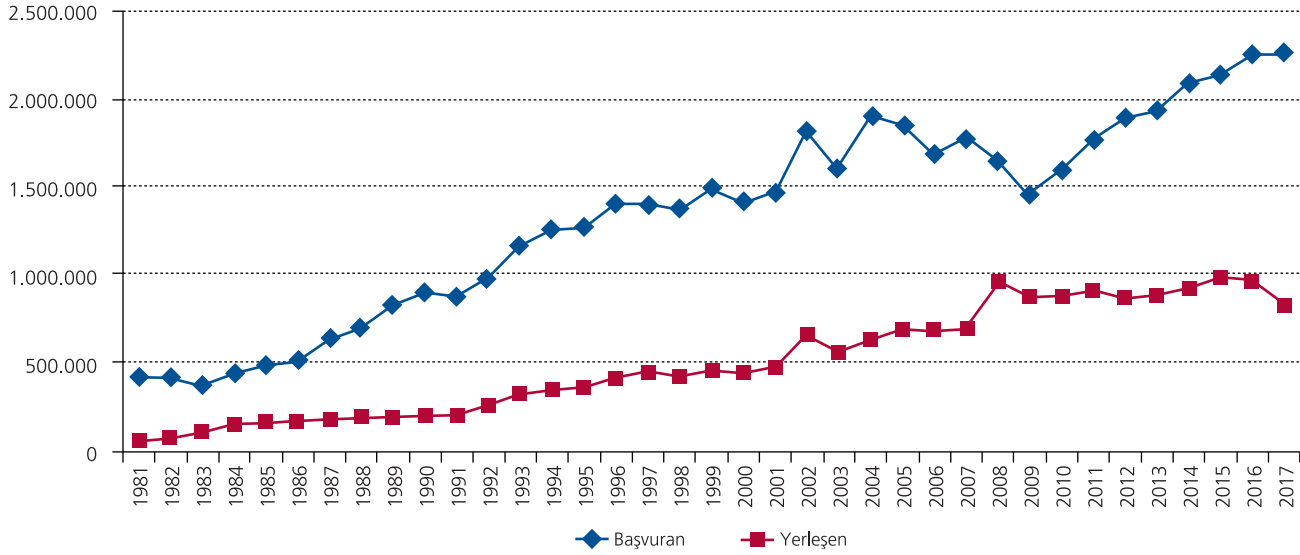
20 Temmuz 1982 tarihinde ülkemizdeki farklı 126 yükseköğretim kurumu 2547 sayılı Kanun çerçevesinde yeniden teşkilatlandırılmıştır. Üniversiteler dışında kalan akademiler ile çeşitli bakanlıkların bünyesindeki yükseköğretim kurumlarının bir kısmı mevcut üniversitelere bağlanırken, bir kısmı da üniversite haline getirilmiştir. Böylelikle, Türkiye’de 1981 yılında 19 olan devlet üniversitesi sayısı, 1982 yılında akademiler ve bakanlıklara bağlı yüksekokulların katılımıyla 27’ye yükselmiştir. Bu düzenleme ile yükseköğretimdeki üniversite-akademi ikiliği ortadan kaldırılmış; farklı bakanlıklara bağlı yüksekokullar üniversitelerin çatısı altında toplanmış; yükseköğretim kurumları arasındaki planlama, koordinasyon, eğitim programlarında asgari bütünlük sağlanmış olup aynı zamanda da yükseköğretim kurumları arasındaki sorunlara son verilmiştir (YÖK, 1991).

1982 Anayasası’nın 130. maddesi le üniversitelerin nasıl kurulacağına dair temel hüküm ortaya konulmuştur: “...çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur. Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir”. Bu hükme göre 1984 yılında ülkemizdeki ilk vakıf üniversitesi olan **İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi** kurulmuştur. Ayrıca, kamuoyunda ‘mektupla öğretim’ olarak bilinen yaygın eğitim uygulaması, 1982–1983 eğitim-öğretim yılından itibaren kaldırılarak, onun yerine Anadolu Üniversitesi **Açıköğretim Fakültesi** faaliyete geçirilmiştir (Doğramacı, 2007).

Özellikle, 2003 yılından itibaren öteden beri çözüm için bekletilmiş veya ertelenmiş toplumsal yükseköğretim talebi siyasi iradenin de vizyonuyla karşılanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 2003 yılı sonu itibariyle toplamda 77 (53 devlet ve 24 vakıf) olan üniversite sayısı günümüzde toplamda 181’e (114 devlet ve 67 vakıf) ulaşmıştır^[2] (■ Şekil 4). Ayrıca halen beş adet vakıf meslek yüksekokulu eğitim faaliyetlerine devam etmektedir. Dolayısıyla ülkemizdeki toplam yükseköğretim kurumu sayısı 186’dır.

Türkiye’de yükseköğretim talebi, sistemin arzına göre çok yüksektir (■ Şekil 5). 1981 yılında yaklaşık 420 bin civarında olan yükseköğretime başvuran öğrenci sayısı 2009 yılına kadar genelde yükseliş trendi gösterse de bazı yıllarda inişli çıkışlı bir eğilim izlemiştir. Diğer yandan, üniversiteye yerleşen öğrenci sayısının ise sistemdeki genişlemeye paralel olarak 2009 yılına kadar sürekli arttığı görülmektedir. 2009 yılından sonra ise yükseköğretime talebin sürekli arttığı fakat bu talep artışına rağmen

[2] 03.07.2017 tarihi itibariyle.

■ Şekil 4. ÖSYM'ye başvuran ve üniversiteye yerleşen aday sayısındaki değişim (1981–2017) Kaynak: ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri.

yerleşen aday sayısının durağan bir seyir izlemeye başladığı dikkat çekmektedir. Özellikle 2017 yılında yerleşen sayısındaki düşüş dikkat çekicidir. Böylelikle Türk yükseköğretimini artık bir doyuma ulaştığını söylemek yanlış olmaz.

Yükseköğretimde 1980'lerde uygulamaya konulan başlıca büyüme politikaları daha çok meslek yüksekokullarının ve açıköğretimin yaygınlaştırılması olarak gerçekleşirken, bu durum 2000'li yıllarda her şehirde bir üniversite açma ve vakıf üniversitelerinin yaygınlaştırılması haline dönüşmüştür. Bu bağlamda, son on dört yılda Türkiye'de kurulan üniversite sayısı Cumhuriyetin ilk seksen yılında kurulan üniversite sayısından fazla iken benzer şekilde yükseköğretim öğrenci sayısının da bu dönemde yaklaşık üç kat arttığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 1933'den 2003 yılı sonuna kadarki yetmiş yılda 77 üniversite kurulmuş, ancak 2004'den günümüze kadar ki son on dört yılda kurulan üniversite sayısı 104'e ulaşmıştır.^[3]

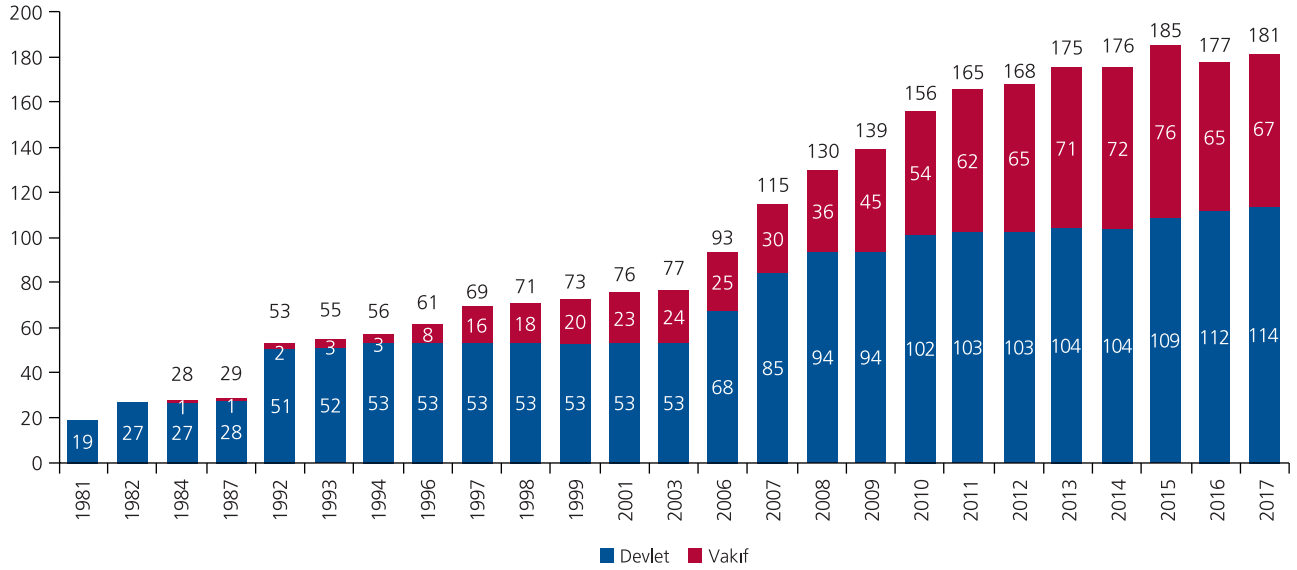
Öte yandan YÖK'ün kuruluşundan bu yana 1992 ve 2006 yıllarının Türk yükseköğretimini genişlemesi açısından dönüm noktaları olduğunu söylemek yanlış olmaz. 1992 yılında 24 üniversite (23 devlet ve 1 vakıf) ve 2006 yılında da 16 üniversite (15 devlet ve 1 vakıf) kurulmuştur (■ Şekil 5). Türkiye'de 1994 yılından 2006 yılına kadar devlet üniversiteleri sayısında bir değişim olmazken, 2008 yılı itibarıyla üniversitesi bulunmayan il kalmamıştır. Fakat 2016 yılında Türk yükseköğretiminde olağandışı bir gelişme yaşanmıştır. 15.07.2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminden sonra 15 vakıf üniversitesi 23.07.2016

tarikh ve 29779 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılmıştır. Bu tarihten önce 76 olan vakıf üniversitesi sayısı 61'e ve dolayısıyla toplam üniversite sayısı 170'e düşmüş, ancak bu sayı 2016 yılı sonunda yeni kurulan vakıf üniversiteleriyle beraber 177'ye ve 2017 yılı itibarıyla de^[4] 181'e yükselmiştir. Türkiye'deki tüm üniversitelerin kuruluş tarihleri, kuruluş kanun numaraları ve kuruldukları iller ■ Tablo 2'de listelenmiştir. ■ Tablo 3'de de kapatılan vakıf üniversitelerinin öğrencileri ile ilgili işlemlerin aktarıldığı koordinatör üniversitelerin listesi sıralanmıştır.

■ Tablo 4'de YÖK Başkanlarının görev süreleri ile görev yaptıkları dönemlerde kurulan üniversite sayıları gösterilmiştir. YÖK kurulmadan önce Türkiye'de kurulan toplam üniversite sayısı 19 iken YÖK'ün kurulmasından sonra Prof. Dr. İhsan Doğramacı döneminde 34, Prof. Dr. Mehmet Sağlam döneminde 3, Prof. Dr. Kemal Gürüz döneminde 21, Prof. Dr. Erdoğan Teziç döneminde 38, Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan döneminde 50, Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya döneminde 11 ve halen görevde olan Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç döneminde 20 üniversite kurulmuştur. Ayrıca Prof. Dr. İhsan Doğramacı, Prof. Dr. Mehmet Sağlam ve Prof. Dr. Erdoğan Teziç dönemlerinde kurulan devlet üniversitesi sayısının kurulan vakıf üniversitesi sayısından oldukça yüksek olduğu görülürken; Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan ve Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya döneminde ise kurulan vakıf üniversite sayısının devlet üniversitelerine göre yüksek oluşu dikkat çekmektedir. Öte yandan sekiz yıl süren

[3] 2016 yılında kapatılan 15 üniversite dâhil edilmemiştir.

[4] 03.07.2017 itibarıyla.

■ Şekil 5. Türkiye’de yıllara göre üniversite sayıları (1981–2017).

Prof. Dr. Kemal Gürüz döneminde hiç devlet üniversitesi kurulmamıştır.

1981–2017 yılları arasındaki yükseköğretim öğrenci sayısındaki değişim ■ Şekil 6’da gösterilmiştir. 1981 yılından günümüze yükseköğretim öğrenci sayısındaki büyüme hızı yıllara göre farklılık gösterse de sürekli bir artış eğilimi görülmektedir. 1981 yılında 237.205 olan yükseköğretim öğrenci sayısı, 1992 yılında 810.781’e, 2003 yılında 1.918.843’e, 2010 yılında 3.529.224’e ve 2017 yılında da 7.198.987’ye ulaşmıştır. Dolayısıyla, özellikle 2006 yılından itibaren kurulan yeni üniversitelere paralel olarak toplam yükseköğretim öğrenci sayısında da 2008 yılından sonra hızlı bir artış yaşanmıştır. Bu süreçte yükseköğretim öğrenci sayısı 1992 ile 2003 yılları arasında 2.4 kat, 2003 ile 2017 arasında ise 3.7 kat artış göstermiştir. 1981’den günümüze ise yükseköğretimdeki öğrenci sayısı yaklaşık 30 kat artmıştır. Özellikle, 2008 yılından itibaren açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayısında yaşanan büyüme dikkat çekicidir. 2017 yılında açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrencilerinin sayısı 3.398.677 iken yüz yüze eğitim öğrencilerinin sayısı 3.800.310’dur. 1984 yılında yükseköğretime kayıtlı öğrenciler içinde açıköğretim ve uzaktan öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin oranı %10.4 iken, bu oran 1992 yılında %35.7’e, 2003 yılında %34.4’e, 2010 yılında %44.1’e ve günümüzde %47.2’e ulaşmıştır (■ Şekil 6).

Yüz yüze eğitimde 2003’ten günümüze kadarki son on dört yıllık süreçte öğrenci sayıları; önlisans programlarında 3.3 kat, lisans programlarında 2.6 kat, yüksek lisans programlarında 5.5

kat, doktora programlarında 3.9 kat ve toplamda ise 3 kat artış göstermiştir. 2008 yılından itibaren özellikle lisans programlarında okuyan öğrenci sayısının önlisans programlarında okuyan öğrenci sayısına göre daha yüksek bir artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. Diğer yandan, hızlı artış eğilimi lisansüstü öğrencileri için ancak 2011 yılından itibaren görülmeye başlamıştır. Bu eğilimin temel kaynağı da doktora öğrenci sayısındaki artıştan ziyade yüksek lisans öğrenci sayısında ki hızlı artıştır. 2011 yılından sonra doktora öğrenci sayısında da yaklaşık 2 kat bir artış görülmesine rağmen bu artış henüz istenen düzeyde değildir (■ Şekil 7).

Türkiye’de açıköğretime ve uzaktan öğretime kayıtlı öğrencilerin yıllara göre değişimi de ■ Şekil 8’de gösterilmiştir. Görüleceği üzere 1999 yılında neredeyse eşit olan açıköğretim ve uzaktan öğretim önlisans ve lisans öğrenci sayıları arasındaki fark bu tarihten sonra artmaya başlamıştır. Özellikle 2008 yılından itibaren açıköğretim ve uzaktan öğretim önlisans ve lisans öğrenci sayılarındaki hızlı artış da dikkat çekicidir. Ancak 2013 yılıyla beraber açıköğretim ve uzaktan öğretimde önlisans programlarına kayıtlı öğrenci sayısındaki artıştan, lisans programlarına kayıtlı öğrenci sayısındaki artıştan daha hızlı bir artış eğilimine sahip olduğu ortadadır.

2017 yılı itibarıyla yüz yüze eğitim alan yükseköğretim öğrencilerinin yaklaşık %29.2’ü önlisans, %56.6’sı lisans, %11.8’i yüksek lisans ve %2.4’ü de doktora programlarında okumaktadırlar. Diğer yandan, açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrencileri dâhil edildiğinde yükseköğretim öğrencilerinin yaklaşık

■ **Tablo 2.** Kuruluş yıllarına göre üniversiteler.

	İl	Üniversite	Kuruluş Kanununun Resmi Gazetede yayınlanma tarihi ve kanun numarası	Kuruluş yılı
1	İstanbul	İstanbul	06.06.1933-2252	1933
2	İstanbul	İstanbul Teknik	20.07.1944-4619	1944
3	Ankara	Ankara	18.06.1946-4936	1946
4	İzmir	Ege	27.05.1955-6595	1955
5	Trabzon	Karadeniz Teknik	27.05.1955-6594	1955
6	Ankara	Orta Doğu Teknik ¹	04.06.1959-7307	1956
7	Erzurum	Atatürk	07.06.1957-6990	1957
8	Ankara	Hacettepe	08.07.1967-892	1967
9	İstanbul	Boğaziçi	12.09.1971-1487	1971
10	Adana	Çukurova	30.11.1973-1786	1973
11	Diyarbakır	Dicle	30.11.1973-1785	1973
12	Eskişehir	Anadolu	30.11.1973-1787	1973
13	Sivas	Cumhuriyet	09.02.1974-1788	1974
14	Bursa	Uludağ	11.04.1975-1873	1975
15	Elazığ	Fırat	11.04.1975-1873	1975
16	Konya	Selçuk	11.04.1975-1873	1975
17	Malatya	İnönü	03.04.1975-1872	1975
18	Samsun	Ondokuz Mayıs	11.04.1975-1873	1975
19	Kayseri	Erciyes	18.11.1978-2175	1978
20	Ankara	Gazi ²	20.07.1982-41 (KHK)	1982
21	Antalya	Akdeniz ²	20.07.1982-41 (KHK)	1982
22	Edirne	Trakya ²	20.07.1982-41 (KHK)	1982
23	İstanbul	Marmara ²	20.07.1982-41 (KHK)	1982
24	İstanbul	Mimar Sinan Güzel Sanatlar ²	20.07.1982-41 (KHK)	1982
25	İstanbul	Yıldız Teknik ²	20.07.1982-41 (KHK)	1982
26	İzmir	Dokuz Eylül ³	20.07.1982-41 (KHK)	1982
27	Van	Van Yüzyüncü Yıl ^{2,8}	20.07.1982-41 (KHK)	1982
28	Ankara	İhsan Doğramacı Bilkent ^{6,10}	07.03.1992-3785	1984
29	Gaziantep	Gaziantep	27.06.1987-3389	1987
30	Afyonkarahisar	Afyon Kocatepe	11.07.1992-3837	1992
31	Aydın	Adnan Menderes	11.07.1992-3837	1992
32	Balıkesir	Balıkesir	11.07.1992-3837	1992
33	Bolu	Abant İzzet Baysal	11.07.1992-3837	1992
34	Çanakkale	Çanakkale Onsekiz Mart	11.07.1992-3837	1992
35	Denizli	Pamukkale	11.07.1992-3837	1992
36	Hatay	Mustafa Kemal	11.07.1992-3837	1992
37	Isparta	Süleyman Demirel	11.07.1992-3837	1992
38	İzmir	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	11.07.1992-3837	1992
39	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş Sütçü İmam	11.07.1992-3837	1992
40	Kars	Kafkas	11.07.1992-3837	1992
41	Kırıkkale	Kırıkkale	11.07.1992-3837	1992
42	Kocaeli	Gebze Teknoloji ⁹	11.07.1992-3837	1992

■ Tablo 2. [Devam] Kuruluş yıllarına göre üniversiteler.

	İl	Üniversite	Kuruluş Kanununun Resmi Gazetede yayınlanma tarihi ve kanun numarası	Kuruluş yılı
43	Kocaeli	Kocaeli	11.07.1992-3837	1992
44	Kütahya	Dumlupınar	11.07.1992-3837	1992
45	Manisa	Manisa Celal Bayar ¹⁵	11.07.1992-3837	1992
46	Mersin	Mersin	11.07.1992-3837	1992
47	Muğla	Muğla Sıtkı Koçman ¹²	11.07.1992-3837	1992
48	Niğde	Niğde Ömer Halis Demir ^{8,15}	11.07.1992-3837	1992
49	Sakarya	Sakarya	11.07.1992-3837	1992
50	Şanlıurfa	Harran	11.07.1992-3837	1992
51	Tokat	Gaziosmanpaşa	11.07.1992-3837	1992
52	Zonguldak	Bülent Ecevit ¹⁴	11.07.1992-3837	1992
53	İstanbul	Koç	07.03.1992-3785	1992
54	Eskişehir	Eskişehir Osmangazi	18.08.1993-496 (KHK)	1993
55	Ankara	Başkent ⁴	14.09.1993-515 (KHK)	1993
56	İstanbul	Galatasaray	06.06.1994-3993	1994
	İstanbul	Fatih ⁷	07.06.1996-4142	1996
57	İstanbul	Işık	07.06.1996-4142	1996
58	İstanbul	İstanbul Bilgi	07.06.1996-4142	1996
59	İstanbul	Sabancı	07.06.1996-4142	1996
60	İstanbul	Yeditepe	07.06.1996-4142	1996
61	İstanbul	Kadir Has ⁵	30.05.1997-4263	1997
62	Ankara	Atılım	15.07.1997-4281	1997
63	Ankara	Çankaya	15.07.1997-4282	1997
64	İstanbul	Beykent	15.07.1997-4282	1997
65	İstanbul	Doğuş	15.07.1997-4281	1997
66	İstanbul	İstanbul Kültür	15.07.1997-4281	1997
67	İstanbul	Maltepe	15.07.1997-4282	1997
68	Mersin	Çağ	15.07.1997-4282	1997
69	İstanbul	Bahçeşehir	18.01.1998-4324	1998
70	İstanbul	Haliç	18.01.1998-4324	1998
71	Ankara	Ufuk	18.12.1999-4488	1999
72	İstanbul	Okan	18.12.1999-4488	1999
73	İzmir	İzmir Ekonomi	14.04.2001-4633	2001
74	İzmir	Yaşar	14.04.2001-4633	2001
75	İstanbul	İstanbul Ticaret	14.04.2001-4633	2001
76	Ankara	TOBB Ekonomi ve Teknoloji	01.07.2003-4909	2003
77	Adıyaman	Adıyaman	17.03.2006-5467	2006
78	Aksaray	Aksaray	17.03.2006-5467	2006
79	Amasya	Amasya	17.03.2006-5467	2006
80	Burdur	Mehmet Akif Ersoy	17.03.2006-5467	2006
81	Çorum	Hitit	17.03.2006-5467	2006
82	Düzce	Düzce	17.03.2006-5467	2006
83	Erzincan	Erzincan	17.03.2006-5467	2006

■ **Tablo 2.** [Devam] Kuruluş yıllarına göre üniversiteler.

	İl	Üniversite	Kuruluş Kanununun Resmi Gazetede yayınlanma tarihi ve kanun numarası	Kuruluş yılı
84	Giresun	Giresun	17.03.2006-5467	2006
85	Kastamonu	Kastamonu	17.03.2006-5467	2006
86	Kırşehir	Ahi Evran	17.03.2006-5467	2006
87	Ordu	Ordu	17.03.2006-5467	2006
88	Rize	Recep Tayyip Erdoğan ¹⁴	17.03.2006-5467	2006
89	Tekirdağ	Namık Kemal	17.03.2006-5467	2006
90	Uşak	Uşak	17.03.2006-5467	2006
91	Yozgat	Bozok	17.03.2006-5467	2006
92	İstanbul	<i>İstanbul Bilim</i>	28.03.2006-5475	2006
93	Ağrı	Ağrı İbrahim Çeçen ¹⁶	29.05.2007-5662	2007
94	Artvin	Artvin Çoruh	29.05.2007-5662	2007
95	Batman	Batman	29.05.2007-5662	2007
96	Bilecik	Bilecik Şeyh Edebali ¹¹	29.05.2007-5662	2007
97	Bingöl	Bingöl	29.05.2007-5662	2007
98	Bitlis	Bitlis Eren	29.05.2007-5662	2007
99	Çankırı	Çankırı Karatekin	29.05.2007-5662	2007
100	Karabük	Karabük	29.05.2007-5662	2007
101	Karaman	Karamanoğlu Mehmetbey	29.05.2007-5662	2007
102	Kırklareli	Kırklareli	29.05.2007-5662	2007
103	Kilis	Kilis 7 Aralık	29.05.2007-5662	2007
104	Mardin	Mardin Artuklu	29.05.2007-5662	2007
105	Muş	Muş Alparslan	29.05.2007-5662	2007
106	Nevşehir	Nevşehir Hacı Bektaş Veli ¹⁷	29.05.2007-5662	2007
107	Osmaniye	Osmaniye Korkut Ata	29.05.2007-5662	2007
108	Siirt	Siirt	29.05.2007-5662	2007
109	Sinop	Sinop	29.05.2007-5662	2007
110	İstanbul	<i>Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar⁸</i>	18.05.2007-5656	2007
111	İstanbul	<i>İstanbul Arel</i>	18.05.2007-5656	2007
112	İstanbul	<i>İstanbul Aydın</i>	18.05.2007-5656	2007
113	İstanbul	<i>Özyeğin</i>	18.05.2007-5656	2007
	İzmir	<i>İzmir⁷</i>	18.05.2007-5656	2007
114	Ardahan	Ardahan	31.05.2008-5765	2008
115	Bartın	Bartın	31.05.2008-5765	2008
116	Bayburt	Bayburt	31.05.2008-5765	2008
117	Gümüşhane	Gümüşhane	31.05.2008-5765	2008
118	Hakkari	Hakkari	31.05.2008-5765	2008
119	Iğdır	Iğdır	31.05.2008-5765	2008
120	Şırnak	Şırnak	31.05.2008-5765	2008
121	Tunceli	Munzur ¹⁵	31.05.2008-5765	2008
122	Yalova	Yalova	31.05.2008-5765	2008
123	İstanbul	<i>Piri Reis</i>	08.02.2008-5733	2008
124	İstanbul	<i>Altınbaş⁸</i>	31.05.2008-5765	2008

■ **Tablo 2.** [Devam] Kuruluş yıllarına göre üniversiteler.

	İl	Üniversite	Kuruluş Kanununun Resmi Gazetede yayınlanma tarihi ve kanun numarası	Kuruluş yılı
125	Istanbul	<i>İstanbul Şehir</i>	31.05.2008-5765	2008
	Izmir	<i>Gediz⁷</i>	19.08.2008-5796	2008
126	Gaziantep	<i>Hasan Kalyoncu¹¹</i>	19.08.2008-5796	2008
	Kayseri	<i>Melikşah⁷</i>	19.08.2008-5799	2008
	Gaziantep	<i>Zirve⁷</i>	28.02.2009-5839	2009
127	Istanbul	<i>İstanbul Yeni Yüzyıl¹⁵</i>	28.02.2009-5839	2009
128	Mersin	<i>Toros</i>	07.07.2009-5913	2009
129	Istanbul	<i>İstanbul Medipol</i>	07.07.2009-5913	2009
130	Konya	<i>KTO Karatay</i>	07.07.2009-5913	2009
	Konya	<i>Mevlana⁷</i>	07.07.2009-5913	2009
131	Kayseri	<i>Nuh Naci Yazgan</i>	07.07.2009-5913	2009
	Ankara	<i>Turgut Özal⁷</i>	07.07.2009-5913	2009
132	Ankara	<i>TED</i>	07.07.2009-5913	2009
133	Istanbul	<i>Türk-Alman¹⁹</i>	10.04.2010-5979	2010
134	Ankara	<i>Ankara Yıldırım Beyazıt¹⁵</i>	21.07.2010-6005	2010
135	Bursa	<i>Bursa Teknik</i>	21.07.2010-6005	2010
136	Istanbul	<i>Istanbul Medeniyet</i>	21.07.2010-6005	2010
137	Izmir	<i>Izmir Katip Çelebi</i>	21.07.2010-6005	2010
138	Konya	<i>Necmettin Erbakan¹⁴</i>	21.07.2010-6005	2010
139	Erzurum	<i>Erzurum Teknik</i>	21.07.2010-6005	2010
140	Kayseri	<i>Abdullah Gül¹⁴</i>	21.07.2010-6005	2010
141	Istanbul	<i>Fatih Sultan Mehmet Vakıf</i>	24.04.2010-5981	2010
142	Istanbul	<i>İstanbul 29 Mayıs</i>	24.04.2010-5981	2010
	Istanbul	<i>Süleyman Şah⁷</i>	24.04.2010-5981	2010
143	Istanbul	<i>İstanbul Sabahattin Zaim</i>	24.04.2010-5981	2010
144	Istanbul	<i>Bezmialem Vakıf</i>	24.04.2010-5981	2010
	Samsun	<i>Canik Başarı⁷</i>	24.04.2010-5981	2010
145	Antalya	<i>Antalya Bilim⁸</i>	21.07.2010-6005	2010
	Izmir	<i>Şifa⁷</i>	10.12.2010-6082	2010
146	Trabzon	<i>Avrasya</i>	10.12.2010-6082	2010
147	Adana	<i>Adana Bilim ve Teknoloji</i>	14.04.2011-6218	2011
148	Istanbul	<i>İstanbul Gelişim</i>	03.03.2011-6114	2011
149	Istanbul	<i>Üsküdar</i>	03.03.2011-6114	2011
150	Istanbul	<i>İstanbul Gedik¹⁵</i>	03.03.2011-6114	2011
	Bursa	<i>Bursa Orhangazi⁷</i>	03.03.2011-6114	2011
151	Antalya	<i>Alanya Hamdullah Emin Paşa</i>	03.03.2011-6114	2011
152	Ankara	<i>Türk Hava Kurumu</i>	03.03.2011-6114	2011
153	Ankara	<i>Yüksek İhtisas⁶</i>	03.03.2011-6114	2011
	Ankara	<i>İpek^{7,13}</i>	03.03.2011-6114	2011
154	Istanbul	<i>MEF</i>	27.04.2012-6296	2012
155	Istanbul	<i>Nişantaşı</i>	31.05.2012-6307	2012
	Istanbul	<i>Murat Hüdavendigâr⁷</i>	31.05.2012-6307	2012

■ **Tablo 2.** [Devam] Kuruluş yıllarına göre üniversiteler.

	İl	Üniversite	Kuruluş Kanununun Resmi Gazetede yayınlanma tarihi ve kanun numarası	Kuruluş yılı
156	Ankara	Ankara Sosyal Bilimler	31.01.2013-6410	2013
	Diyarbakır	<i>Selahattin Eyyubi</i> ⁷	16.02.2013-6414	2013
157	Ankara	<i>Anka Teknoloji</i>	18.06.2013-6492	2013
158	İstanbul	<i>İstanbul Esenyurt</i>	18.06.2013-6492	2013
	Adana	<i>Kanuni</i> ⁷	18.06.2013-6492	2013
159	Konya	<i>Konya Gıda ve Tarım</i>	18.06.2013-6492	2013
160	Gaziantep	SANKO	18.06.2013-6492	2013
161	İstanbul	<i>Biruni</i>	27.02.2014-6525	2014
162	İstanbul	Sağlık Bilimleri	15.04.2015-6639	2015
163	Balıkesir	Bandırma Onyedli Eylül	23.04.2015-6640	2015
164	Hatay	İskenderun Teknik	23.04.2015-6640	2015
165	Antalya	Alanya Alaaddin Keykubat	23.04.2015-6640	2015
166	İstanbul	Türkiye Uluslararası İslam, Bilim ve Teknoloji	23.04.2015-6641	2015
167	Antalya	<i>Antalya AKEV</i>	23.04.2015-6640	2015
168	İstanbul	<i>İstanbul Rumeli</i>	23.04.2015-6640	2015
169	İstanbul	<i>İbn Haldun</i>	23.04.2015-6641	2015
170	İstanbul	<i>İstinye</i>	23.04.2015-6641	2015
171	İzmir	İzmir Bakırçay	07.09.2016-6745	2016
172	İzmir	İzmir Demokrasi	07.09.2016-6746	2016
173	İstanbul	Milli Savunma ¹⁸	31.07.2016-669 (KHK)	2016
174	İstanbul	<i>İstanbul Kent</i>	07.09.2016-6745	2016
175	İstanbul	<i>Beykoz</i>	07.09.2016-6745	2016
176	İstanbul	<i>İstanbul Ayvansaray</i>	24.11.2016-6761	2016
177	İstanbul	<i>Fenerbahçe</i>	24.11.2016-6761	2016
178	İstanbul	Türk-Japon Bilim ve Teknoloji ¹⁹	24.06.2017-7034	2017
179	Ankara	Ankara Güzel Sanatlar	01.07.2017-7033	2017
180	Nevşehir	<i>Kapadokya</i>	01.07.2017-7033	2017
181	Ankara	<i>Ostim Teknik</i>	01.07.2017-7033	2017

¹1956 yılında "Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü" adıyla eğitime başlamış, 1959'da kuruluş kanunu yürürlüğe girmiştir. ²41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) yürürlüğe girdikten sonra 2809 sayılı kanun çıkarılarak 30.03.1983 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmıştır. ³Ihsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi 20.10.1984 tarihinde kurulmuştur fakat kuruluş yasası gecikmiş olarak 1992 yılında çıkarılmıştır. ⁴Başkent Üniversitesi'nin kuruluş işlemleri 1993 yılında Kanun Hükmünde bir kararnameyle tamamlanmıştır ve 15.01.1994 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3961 sayılı kanun ile kurulmuştur. ⁵Kadir Has Üniversitesi 07.03.1992 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3785 sayılı kanun ile kurulmuştur. Ama üniversite 1992 yılında kurulmayınca, 1997 yılında yeni bir kanun çıkarılmıştır. ⁶2011 yılında Ankara Bilge Üniversitesi olarak kurulmuş iken 02.08.2013 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 6495 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle Yüksek İhtisas Üniversitesi olarak kurulmuştur. ⁷23.07.2016 tarih ve 29779 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 667 sayılı KHK ile kapatılmışlardır. ⁸01.07.2017 tarih ve 3011 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 7033 sayılı kanunla Yüzyüncü Yıl, Ömer Halisdemir, Acıbadem, İstanbul Kemerburgaz ve Uluslararası Antalya üniversitelerinin adları sırasıyla Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Altınbaş Üniversitesi ile Antalya Bilim Üniversitesi şeklinde değiştirilmiştir. ⁹04.11.2014 tarih ve 29165 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6562 sayılı kanunla Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün adı Gebze Teknik Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. ¹⁰21.07.2010 tarih ve 27648 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6005 sayılı kanunla Bilkent Üniversitesinin adı Ihsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. ¹¹27.04.2012 tarih ve 28276 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6296 sayılı kanunla Bilecik Üniversitesinin adı Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi ve Gazikent Üniversitesinin adı da Hasan Kalyoncu Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. ¹²31.05.2012 tarih ve 28309 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6307 sayılı kanunla Muğla Üniversitesinin adı Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. ¹³18.06.2013 tarih ve 28681 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6492 sayılı kanunla Altın Koza Üniversitesinin adı İpek Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. ¹⁴11.04.2012 tarih ve 28261 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6287 sayılı kanunla Zonguldak Karaelmas, Rize, Konya ve Kayseri Abdullah Gül üniversitelerinin adları sırasıyla Bülent Ecevit Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Abdullah Gül Üniversitesi şeklinde değiştirilmiştir. ¹⁵07.09.2016 tarih ve 29824 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6745 sayılı kanunla Celal Bayar, Niğde, Tunceli, Yeni Yüzyıl, Yıldırım Beyazıt ve Gedik üniversitelerinin adları sırasıyla Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Munzur Üniversitesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve İstanbul Gedik Üniversitesi şeklinde değiştirilmiştir. ¹⁶28.06.2008 tarih ve 26920 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 5773 sayılı kanunla Ağrı Dağı Üniversitesinin adı Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. ¹⁷07.11.2013 tarih ve 28814 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6501 sayılı kanunla Nevşehir Üniversitesinin adı Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. ¹⁸Milli Savunma Bakanlığına bağlıdır; akademik kriterler bakımından YÖK'le ilişkilidir. ¹⁹İlgili ülkelerin hükümetleri arasında yapılan protokol ile kurulmuşlardır.

Not: Vakıf Üniversiteleri italik yazılmıştır.

%35.5’ini önlisans, %56.5’ni lisans, %6.7’sini yüksek lisans ve %1.3’ünü de doktora programına kayıtlı öğrenciler oluşturmaktadır. Ayrıca, önlisans öğrencilerinin %56.6’sı ile lisans öğrencilerinin %47.2’si açıköğretim ve uzaktan öğretim programlarında öğrenim görmektedir (■ Tablo 5).

Yüz yüze eğitimde yükseköğretim kurumlarında okuyanların %85.4’ü devlet üniversitelerinde, %14.2’si vakıf üniversitelerinde ve %0.4’ü vakıf MYO’larda bulunmaktadır. Ayrıca, önlisans okuyanların %86.8’i, lisans okuyanların %84.8’i, yüksek lisans okuyanların %83.2’si ile doktora okuyanların %90.6’sı devlet üniversitelerindeki programlara kayıtlıdır. Bu durum toplam yükseköğretim öğrencileri içinde vakıf üniversitelerinde okuyanların oranının, vakıf üniversitelerinin sayısındaki artışa rağmen halen oldukça düşük olduğunu göstermektedir (■ Tablo 6).

■ Şekil 9’da 1981 ve 2017 yılları arasında Türkiye’de yükseköğretimde öğretim elemanı ve öğretim üyesi sayılarında görülen değişimler gösterilmiştir. Hem öğretim elemanı sayısında hem de öğretim üyesi sayısında 1984 yılında yaşanan düşüşten sonra günümüze kadar faklı oranlarda da olsa sürekli bir artış eğilimi gözlenmektedir. 1981 yılında 20.917 olan öğretim elemanı sayısı 2016 yılında 156.168’e ulaşmış fakat 15.07.2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminden sonra üniversitelerde yaşanan ihraçlar neticesinde 2017 yılında bu sayı 151.763’e düşmüştür. Benzer şekilde 1981 yılında 4.905 olan öğretim üyesi sayısı da 2016 yılı itibarıyla 72.740’a yükselirken günümüzde 71.390’a gerilemiştir. 1981’den 2003’e öğretim elemanı sayısı 3.6 kat artarken 2003’ten günümüze yaklaşık 2 kat artmıştır. Ek olarak, 1981’den 2003’e öğretim üyesi sayısı 5.7 kat artarken, 2003’ten 2017’ye 2.5 kat artmıştır. Öğretim elemanı ve öğretim

■ Tablo 3. Koordinatör üniversiteler.

Kapatılan Vakıf Üniversitesi	Koordinatör Üniversite
Bursa Orhangazi	Bursa Teknik
Canik Başarı	Ondokuz Mayıs
Fatih	İstanbul
Gediz	İzmir Kâtip Çelebi
İpek	Ankara Sosyal Bilimler
İzmir	Dokuz Eylül
Melikşah	Erciyes
Mevlana	Selçuk
Murat Hüdavendigâr	İstanbul
Selahattin Eyyubi	Dicle
Şifa	Ege
Süleyman Şah	İstanbul Medeniyet
Turgut Özal	Yıldırım Beyazıt
Zirve	Gaziantep
Kanuni	Eğitim öğretime başlamadı.

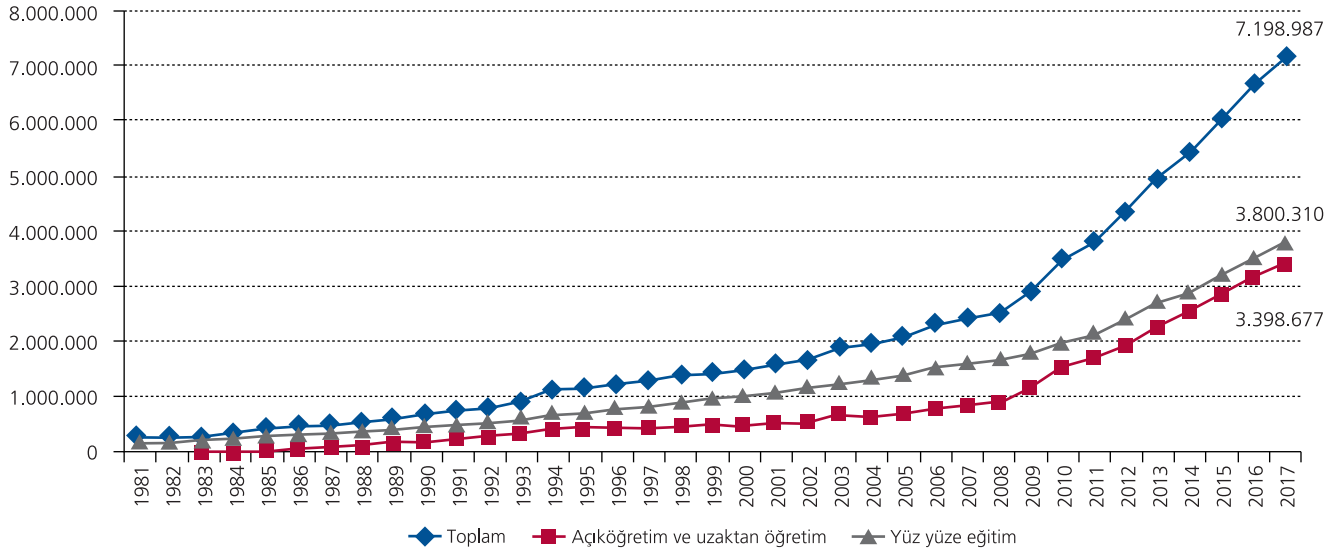
üyesi sayılarında özellikle 2007 yılından itibaren hızlı bir artış görülürken özellikle 2013 yılında yaşanan sıçrama dikkat çekicidir. Öğretim elemanı sayısının 2017 yılında yaşanan düşüşün ardından önümüzdeki yıldan itibaren tekrar yükseliş eğilimine gireceği öngörülmektedir.

2017 yılı itibarıyla ülkemizde toplam öğretim elemanı içerisinde öğretim üyelerinin oranı %47’dir. Öte yandan, öğretim üyesi dışındaki öğretim elemanlarının sayısı 80.373 ve toplam içindeki oranları da %53’dür. Öğretim elemanlarının %14.8’ini profesörler, %9.4’ünü doçentler, %22.8’ini yardımcı doçentler, %14.1’ini öğretim görevlileri, %6.4’ünü okutmanlar, %2.4’ünü

■ Tablo 4. YÖK Başkanlarının dönemlerinde kurulan üniversite sayıları.

YÖK Başkanları	Dönemi	Devlet	Vakıf	Toplam
Prof. Dr. İhsan Doğramacı	21.12.1981 – 09.07.1992 (10 yıl, 6 ay, 18 gün)	32	2	34
Prof. Dr. Mehmet Sağlık	15.07.1992 – 03.11.1995 (3 yıl, 3 ay, 19 gün)	2	1	3
Prof. Dr. Kemal Gürüz	06.12.1995 – 06.12.2003 (8 yıl)	-	21	21
Prof. Dr. Erdoğan Teziç	09.12.2003 – 09.12.2007 (4 yıl)	32	6	38
Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan	11.12.2007 – 11.12.2011 (4 yıl)	18	32	50
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	12.12.2011 – 06.11.2014 (2 yıl, 10 ay, 25 gün)	1	10	11
Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç*	11.11.2014 –	10	10	20

*23.07.2016 tarih ve 29779 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 667 sayılı KHK ile 15 vakıf üniversitesi kapatılmışlardır.

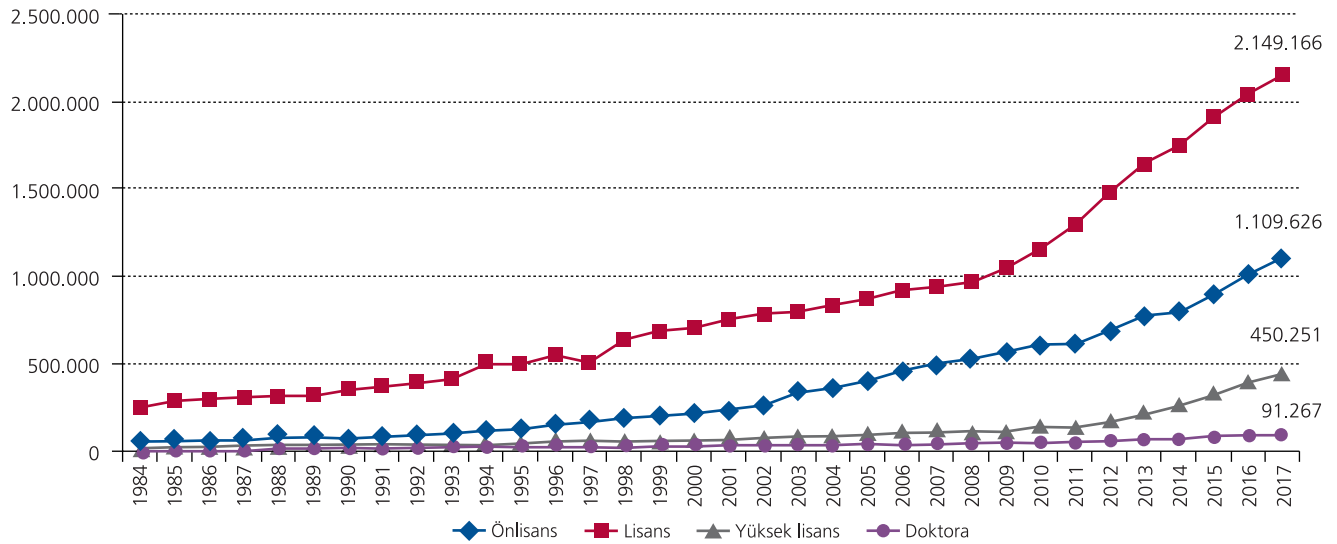

■ **Şekil 6.** Türkiye’de yükseköğretim öğrenci sayısındaki değişim (1981–2017). *Kaynak:* ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri (1981–2013); YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2014–2017).

uzmanlar, %29.8’ini araştırma görevlileri ve %0.3’ünü diğer kadrolarda istihdam edilen öğretim elemanları oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere öğretim elemanları içerisinde nicel olarak en büyük grubu araştırma görevlileri oluşturmaktadır (■ Tablo 7).

Öğretim elemanlarının %85.6’sı devlet üniversitelerinde, %14.1 vakıf üniversitelerinde ve %0.3’ü de vakıf MYO’lar da çalışmaktadır. Benzer şekilde öğretim üyelerinin %83.8’i dev-

let üniversitelerinde bulunurken %16.2’si vakıf yükseköğretim kurumlarında bulunmaktadır (■ Tablo 7). Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanı oranları ile vakıf yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrenci oranlarının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de 1981’den günümüze yükseköğretimde üniversite sayısında ve öğrenci sayısında görülen artışa paralel olarak öğretim

■ **Şekil 7.** Türkiye’de yükseköğretimde yüz yüze eğitim öğrenci sayısındaki değişim (1981–2017). *Kaynak:* ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri (1981–2013); YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2014–2017).

■ **Tablo 5.** Program ve eğitim türüne göre öğrenci sayıları (2016–2017 öğretim yılı).

	Yüz yüze eğitim	Açıköğretim ve uzaktan öğretim	Toplam
Önlisans	1.109.626	1.446.300	2.555.926
Lisans	2.149.166	1.922.413	4.071.579
Yüksek lisans	450.251	29.964	480.215
Doktora	91.267	-	91.267
Toplam	3.800.310	3.398.677	7.198.987

Kaynak: YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi.

■ **Tablo 6.** Yükseköğretim kurumları bazında yüz yüze eğitim öğrenci sayıları (2016–2017 öğretim yılı).

Yükseköğretim kurumu	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans	Doktora	Toplam
Devlet Üniversitesi	964.603	1.823.254	374.759	82.757	3.245.373
Vakıf Üniversitesi	130.724	325.912	75.492	8.510	540.638
Vakıf MYO	14.808	-	-	-	14.808
Toplam	1.110.135	2.149.166	450.251	91.267	3.800.819

Kaynak: YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi.

elemanı sayısında da sürekli bir artış olduğunu söylemek yanlış olmaz.

■ Tablo 8’de yükseköğretim kurumları bazında yüz yüze eğitimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları sunulmuştur. Ülkemizde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 25.04 iken öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 53.24’dür. Devlet ve vakıf üniversitelerinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları sırasıyla 24.99 ile 25.19’dür. Benzer şekilde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları da devlet ve vakıf üniversitelerinde 54.25 ve 46.89’dür.

Ülkemizdeki genç nüfusun yükseköğretime olan talebini karşılamayı hedefleyen siyasi iktidar ve YÖK, yeni devlet ve vakıf üniversitelerinin kurulmasına yönelik stratejik bir tutum sergilemiştir. Bu stratejik tutum, sürdürülebilir ülke ekonomisi, iktisadi ve sosyo-kültürel kalkınma adına çok etkin bir hedefe işaret etmektedir (Günay, 2014). Nitekim bu doğrul-

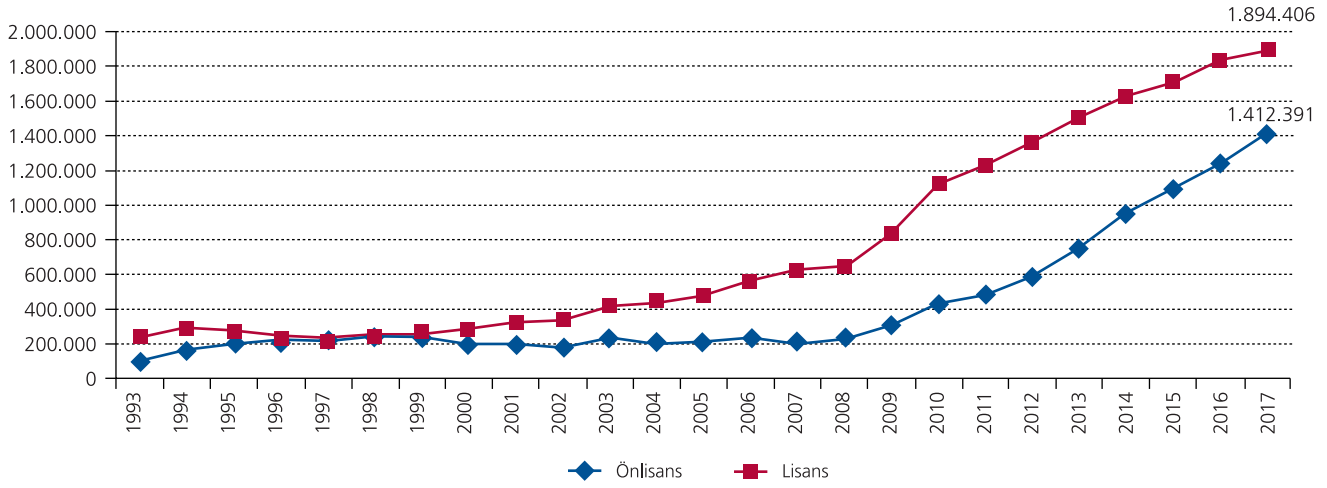
tuda Türkiye’de 1981 yılında %5.28 olan yükseköğretim okullaşma oranı, 1993 yılında %15.05 oranına ulaşmış ve Trow’a (1974) göre kitlesel yükseköğretime geçilmiştir. Daha sonra 2009 yılında %46.94 olan yükseköğretim brüt okullaşma oranının 2010 yılında %56.75’e yükselmesiyle Türkiye’nin 2009 ve 2010 yılları arasında yine Trow’e (1974) göre üniversal yükseköğretime geçtiğini ifade edebiliriz. Günümüzde ülkemizin yükseköğretim brüt okullaşma oranı %102.71’e ulaşmıştır (■ Şekil 10). Bu durum da ülkemizde yükseköğretimde mevcut kapasitenin genç nüfus için (özellikle 18–22 yaş grubu) yeterli olduğunu göstermektedir (Günay ve Günay, 2016). Ayrıca bu oran yükseköğretimdeki tüm öğrencilerin genç nüfusa (18–22 yaş grubu) bölümü ile hesaplandığından dolayı yükseköğretimde brüt okullaşma oranı %100’ü aşabilmektedir. Çünkü yükseköğretim sistemindeki öğrencileri sadece 18–22 yaş aralığındaki öğrenciler oluştur-

■ **Tablo 7.** Yükseköğretim kurumları bazında öğretim elemanı sayıları (2016–2017 öğretim yılı).

Yükseköğretim kurumu	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Öğr. Grv.	Okutman	Uzman	Arş. Grv.	Çevirici	E.Ö.PL.	Toplam
Devlet Üniversitesi	19.141	12.545	28.140	16.655	7.285	3.628	42.403	20	36	129.853
Vakıf Üniversitesi	3.391	1655	6485	4.365	2.500	146	2.918	-	-	21.460
Vakıf MYO	3	3	27	403	14	-	-	-	-	450
Toplam	22.535	14.203	34.652	21.423	9.799	3.774	45.321	20	36	151.763

Kaynak: YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi.

■ Şekil 8. Türkiye’de yükseköğretimde açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayısındaki değişim (1981–2017). Kaynak: ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri (1981–2013); YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2014–2017).

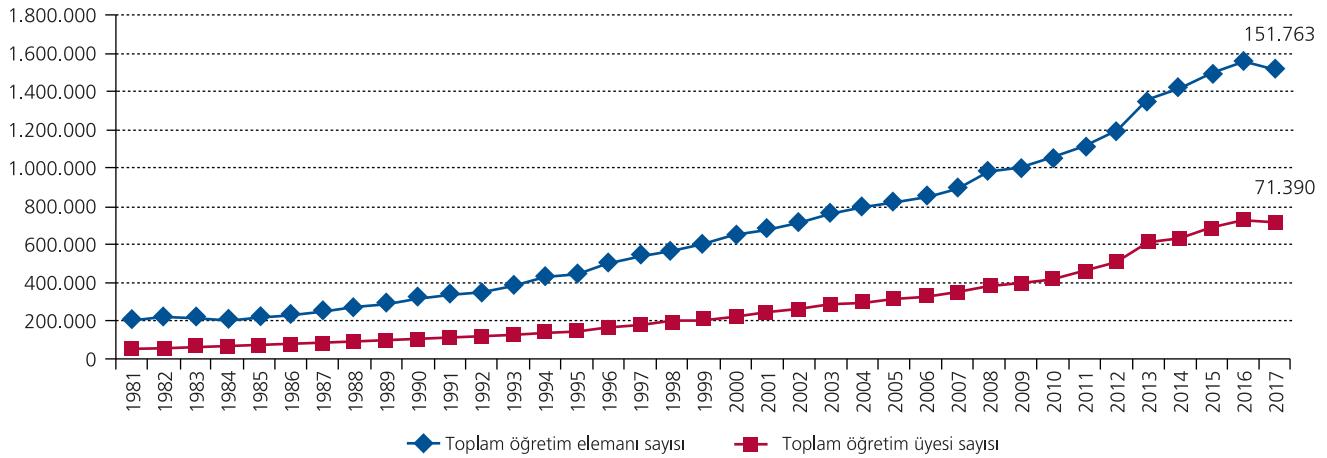
mamaktadır. Diğer yandan, ülkemizde yükseköğretim brüt okullaşma oranı önlisans düzeyinde %35.09, lisans düzeyinde %59.89 ve lisansüstünde %7.73’dir (■ Tablo 9).

Ülkemizde 2008 yılı itibariye üniversite bulunmayan il kalmamıştır. Türkiye’de seksen bir ilin altmış dördünde birer üniversite varken, on yedi ilimizde ise ■ Tablo 10’da gösterildiği gibi birden fazla üniversite bulunmaktadır. En fazla üniversiteye sahip iller arasında İstanbul 55 üniversite ile birinci sırada yer almaktadır. Bu ilimizi 18 ve 8 üniversite ile sırasıyla Ankara ve İzmir takip etmektedir. 181 üniversitenin %64.6’sı bu on yedi ilimizde bulunurken, vakıf üniversitelerinin tamamının sadece on ilimizde bulunması bir başka dikkat çekici unsurdur. Ayrıca, İstanbul toplamda ülkemizdeki üniversitelerin %30.3’üne ve

■ Tablo 8. Yükseköğretim kurumları bazında öğretim elemanı sayıları (2016–2017 öğretim yılı).

	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı	Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı
Devlet Üniversitesi	54.25	24.99
Vakıf Üniversitesi	46.89	25.19
Vakıf MYO	448.73	32.91
Toplam	53.24	25.04

vakıf üniversitelerinin de %62.6’sına sahiptir. Diğer yandan, İstanbul, Ankara ve İzmir’deki toplam üniversite sayısı, 26’sı devlet ve 55’i vakıf olmak üzere 81’dir. Bir başka ifadeyle üç büyük

■ Şekil 9. Türkiye’de öğretim elemanı sayısındaki değişim (1981–2017). Kaynak: ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri (1981–2013); YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2014–2017).

■ **Tablo 9.** Program türüne göre okullaşma oranları (2016–2017 öğretim yılı).

Önlisans	Yüz yüze eğitim	15.56	35.09
	Açıköğretim ve uzaktan öğretim	19.53	
Lisans	Yüz yüze eğitim	31.33	59.89
	Açıköğretim ve uzaktan öğretim	28.56	
Lisansüstü	Yüz yüze eğitim	7.42	7.73
	Açıköğretim ve uzaktan öğretim	0.31	
Toplam		102.71	102.71

Kaynak: Oranlar yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

İlimiz Türkiye’deki üniversitelerin %44.7’sini ve özellikle vakıf üniversitelerinin de %82’sini bulundurmaktadırlar.

Ayrıca, ülkemizde artık merkez dışı ilçelere de üniversite açılmaya başlanmıştır ve ■ Tablo 11’de ilçelerde bulunan üniversiteler listelenmiştir. *Antalya’ya bağlı Alanya ilçesinde 1 vakıf ve 1 devlet olmak üzere toplamda 2 üniversite mevcutken Balıkesir’e bağlı Bandırma, Hatay’a bağlı İskenderun, Kocaeli’ne bağlı Gebze ilçelerinde 1’er devlet üniversitesi ve Mersin’e bağlı Tarsus ilçesinde ise 1 vakıf üniversitesi bulunmaktadır.* Dolayısıyla ilçelerde kurulan toplam üniversite sayısı 6’dır.

Ülkemizde yüz yüze eğitim gören önlisans öğrencilerinin %18.6’sı, lisans öğrencilerinin %34.2’si, yüksek lisans öğrencilerinin %46.9’u ile doktora öğrencilerinin %59.3’ü üç büyük ilimizdeki üniversitelerde öğrenim görmektedir. Öte taraftan, toplam yüz yüze eğitim öğrencileri içinde bu üç büyük ildeki üniversitelerde okuyanların oranı %31.7’dir. Ayrıca, İstanbul’da okuyanların toplam öğrenciler içindeki oranı %19.5, Ankara’da okuyanların oranı %7.7 ve İzmir’de okuyanların oranı da %4.4’dür (■ Tablo 12). Benzer şekilde ■ Tablo 13’de üç büyük ilimizdeki öğretim elemanı sayıları, unvanlarına göre sunulmuştur. Bu çerçevede İstanbul, Ankara ve İzmir’de çalışan toplam öğretim elemanı sayısı Türkiye’deki toplam öğretim elemanlarının %38.4’ünü oluşturmaktadır. Öğretim üyesi açısından baktığımızda ise bu oran %42.2’ye yükselmektedir.

■ Tablo 14’de ise 2017 yılı itibarıyla yükseköğretim kurumlarındaki programların türlerine göre sayıları listelenmiştir. Do-

■ **Tablo 10.** Birden fazla üniversite bulunan iller.

İl	Devlet	Vakıf	Toplam
1 Adana	2	-	2
2 Ankara	7	11	18
3 Antalya*	2	3	5
4 Balıkesir*	2	-	2
5 Bursa	2	-	2
6 Erzurum	2	-	2
7 Eskişehir	2	-	2
8 Gaziantep	1	2	3
9 Hatay*	2	-	2
10 İstanbul	13	42	55
11 İzmir	6	2	8
12 Kayseri	2	1	3
13 Kocaeli*	2	-	2
14 Konya	2	2	4
15 Mersin*	1	2	3
16 Nevşehir	1	1	2
17 Trabzon	1	1	2
Toplam	50	67	117

*Merkez dışı ilçelerde kurulan üniversiteler de dâhildir.

■ **Tablo 11.** Üniversite bulunan merkez dışı ilçeler.

İl	İlçe	Üniversite
1 Antalya	Alanya	Alanya Alaaddin Keykubat
2 Antalya	Alanya	Alanya Hamdullah Emin Paşa
3 Balıkesir	Bandırma	Bandırma Onyediy Eylül
4 Hatay	İskenderun	İskenderun Teknik
5 Kocaeli	Gebze	Gebze Teknik
6 Mersin	Tarsus	Çağ

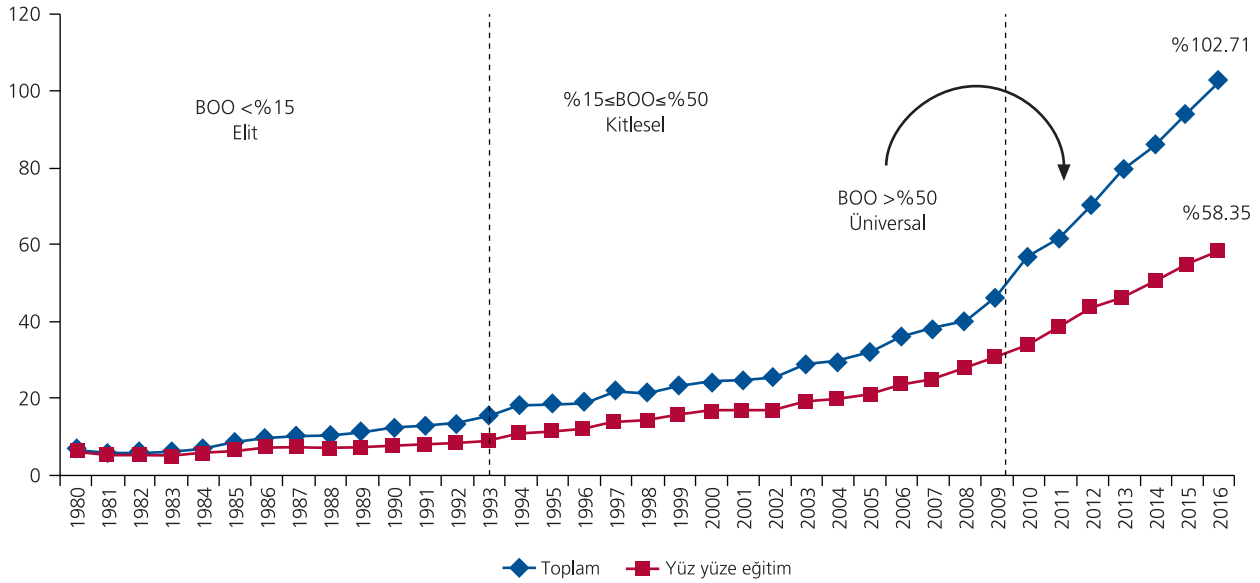
Not: Vakıf üniversiteleri italik yazılmıştır.

layısıyla, Türkiye’de önlisansla 8.487, lisansla 6.937, yüksek lisansla 12.303 ve doktora 5.283 program olmak üzere toplamda 33.010 yükseköğretim programı mevcuttur. Öğrenci ve üniversite sayısına paralel olarak programlar daha çok devlet üni-

■ **Tablo 12.** İllere göre yüz yüze eğitim öğrenci sayıları (2016-2017 öğretim yılı).

	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans	Doktora	Toplam
Ankara	21.093	195.225	58.970	20.973	296.261
İstanbul	148.776	435.198	130.818	27.581	742.373
İzmir	36.841	105.156	21.440	5.607	169.044
Toplam	206.710	735.579	211.228	54.161	1.207.678

Kaynak: YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi.

■ **Şekil 10.** Türkiye'de yükseköğretim brüt okullaşma oranındaki değişim (1980–2017). Kaynak: UNESCO (2017); 2016 ve 2017 yılı oranları yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

versiteleri bünyesindedir. Fakat yüksek lisans ve doktora programlarındaki fazlalığa rağmen lisansüstü öğrenci sayısında istenen hedeflere henüz ulaşamadığı da görülmektedir. Diğer yandan, 2017 yılında yükseköğretimimizde öğrenci alan 219 farklı türde ön lisans programı mevcutken bu rakam lisans programları için 390'dır (■ Tablo 15).

Türk Yükseköğretiminin Dünya'daki Yeri

Bir ülkenin rekabet gücü iyi yetişmiş insan gücü ile bilim ve teknoloji üretme kapasitesine bağlıdır. Yükseköğretimde rekabet gücü, yükseköğretimde mükemmellik arayışına yol açmıştır. Yirmi birinci yüzyıl başında bütün dünya ülkeleri, ABD başta olmak üzere, küreselleşme, rekabet ve teknoloji dinamiklerinin etkisiyle yükseköğretim sistemini yeniden tasarlamaktadırlar. Aynı zamanda daha iyi araştırma, daha iyi eğitim ve daha iyi kamu hizmeti verecek yükseköğretim sistemi için olağanüstü bir çaba içindedirler. Nitekim bu bağlam-

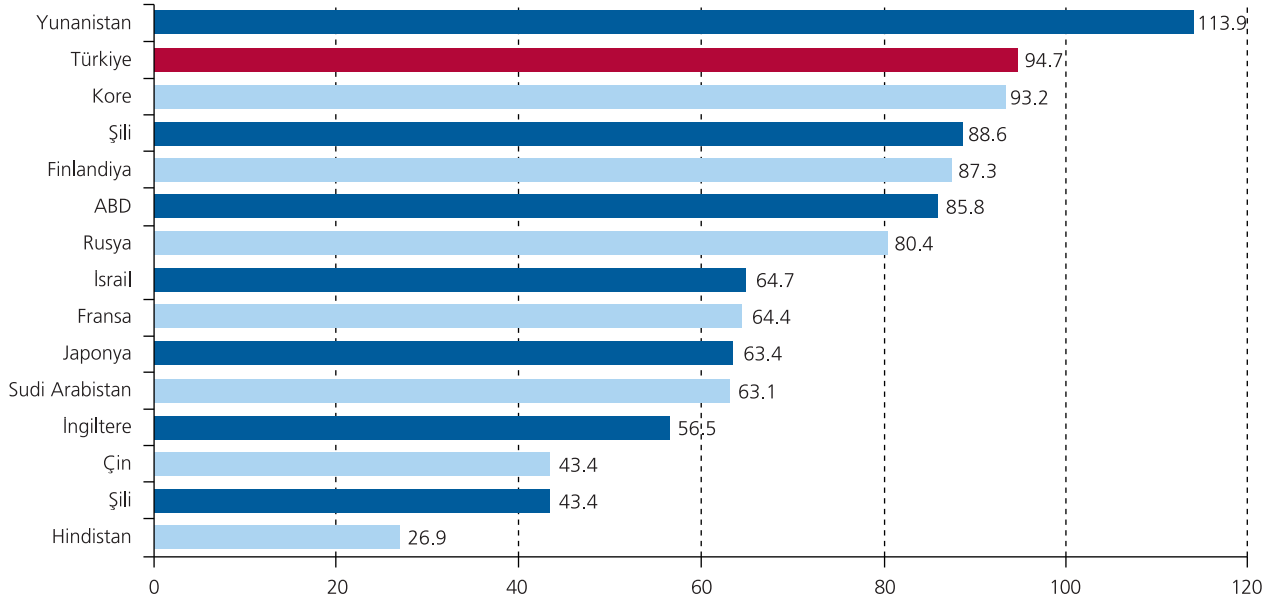
da yükseköğretimde brüt okullaşma oranı Amerika'da %85.8, İngiltere'de %56.5, Japonya'da %63.4, Çin'de %43.4 ve Hindistan'da %26.9'dur (■ Şekil 11). 2015 yılı itibariyle Türkiye dünyada yükseköğretim brüt okullaşma oranı bakımından Yunanistan'ın ardından ikinci sırada yer almaktadır. Bu durum da son yıllarda yükseköğretimde yaşanan genişlemeyle beraber ülkemizde yükseköğretimin mevcut kapasitesinin genç nüfus için yeterli olduğunu göstermektedir.

Bilimsel yayın sayısı bakımından 2016 yılında Türkiye 44.173 yayınlı dünyada 17'nci sırada yer almaktadır ve 1981 yılından itibaren yayın sayılarındaki gelişmeler ■ Şekil 12'de gösterilmiştir. Özellikle 2003 yılından sonra ülkemizin bilimsel yayın sayısı bakımından dünyada 16 ile 20'nci sıra arasında yer aldığı görülmektedir. ■ Şekil 13'de ise 1996 yılından günümüze ülkemizin ve bazı ülkelerin bilimsel yayın sayılarındaki değişim gösterilmiştir. Bu alanda 2003 yılından itibaren başta Çin olmak üzere Hindistan ve İran'da görülen hızlı

■ **Tablo 13.** İllere göre öğretim elemanı sayıları (2016–2017 öğretim yılı).

	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Öğr. Grv.	Okutman	Uzman	Arş. Grv.	Çevirici	E.Ö.PL.	Toplam
Ankara	4.284	2.060	2.877	1.682	1.636	748	5.739	7	9	19.042
İstanbul	5.614	2978	7595	3.723	2.464	410	6.980	4	2	29.770
İzmir	1.927	1.036	1.819	926	770	384	2.750	0	2	9.614
Toplam	11.825	6.074	12.291	6.331	4.870	1.542	15.469	11	13	58.426

Kaynak: YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi.

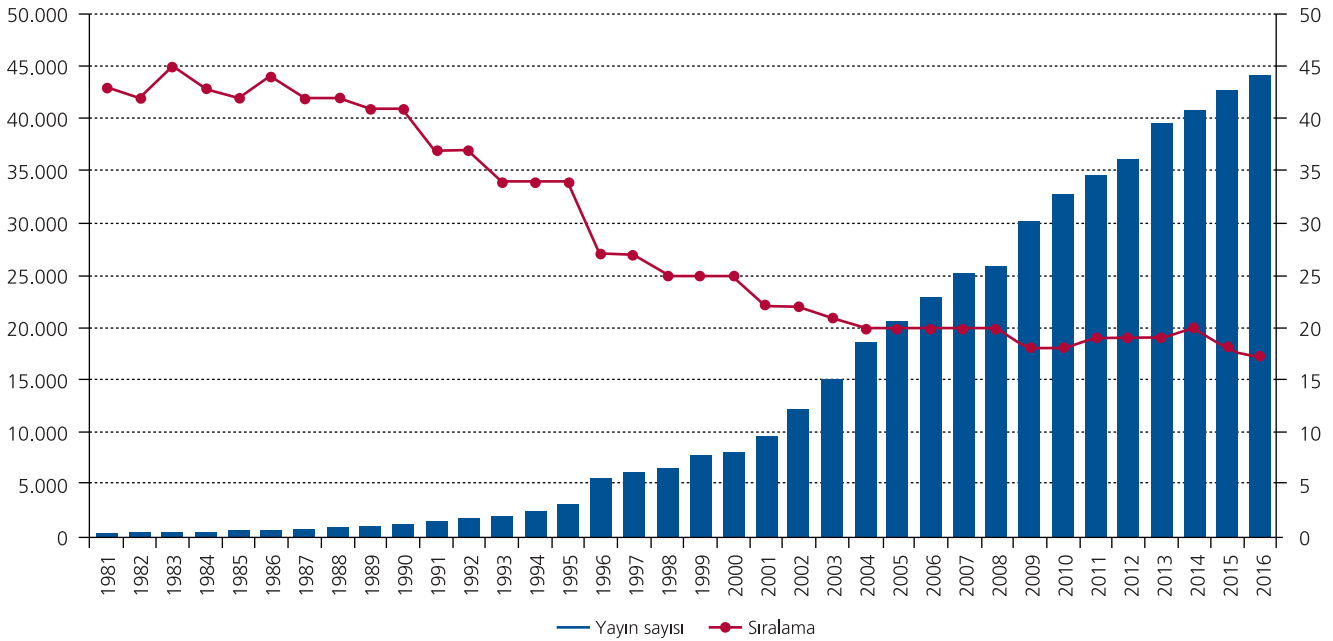

■ Şekil 11. Dünyada yükseköğretim brüt okullaşma oranları (2015). Kaynak: UNESCO (2017).

artış dikkat çekicidir. Bu veriler Çin'in önümüzdeki yıllarda ABD'yi yakalama potansiyeli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, 1996 yılında bilimsel yayın sayısı bakımından çok gerilerde olan İran günümüzde ülkemizi geçmiştir. Dolayısıyla, yıllar içindeki artışa rağmen Türkiye'nin bilimsel ya-

yın sayısının halen yükseköğretim sisteminin mevcut kapasitesine göre oldukça düşük olduğu ortadadır.

Bilimsel yayın sayısındaki düşüklüğe ek olarak Türk yükseköğretiminin en önemli zaaflarından biri fikri buluşlar, patent ve patentlerin ürüne dönüşmesi, bir başka ifadeyle teknoloji

■ Şekil 12. Türkiye'nin bilimsel yayın sayısı ve dünyadaki yeri. Kaynak: SJR (2017).

Tablo 14. Yükseköğretimde program sayıları (2017).

Yükseköğretim kurumu	Önlisans ¹	Lisans ¹	Yüksek lisans ²	Doktora ²	Toplam
Devlet Üniversitesi	6.855	5.423	10.102	4.832	27.212
Vakıf Üniversitesi	1.445	1.514	2.201	451	5.611
Vakıf MYO	187	-	-	-	187
Toplam	8.487	6.937	12.303	5.283	33.010

Kaynak: ¹ÖSYM 2017 Yükseköğretim Programları Kılavuzu; ²YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim programları dâhildir.

üretimi konularındadır. Teori ile uygulama arasında bir *'ölüm vadisi (valley of death)*' bulunduğu araştırmacıların vardığı ortak bir sonuçtur. Bir teknolojik ürünün ortaya çıkış süreci sırasıyla şu dört aşamadan geçer: Temel Bilimsel Araştırma, Uygulamalı Bilim Araştırmaları, Teknoloji Ar-Ge ve Ürün Ar-Ge. Uygulamalı araştırma ile teknoloji Ar-Ge arasında bir ölüm vadisinden söz edilmektedir. Çok sayıda uygulamalı araştırma bu vadiyi aşarak teknoloji geliştirme aşamasına geçememektedir ve bu vadide kaybolmaktadır. ■ Tablo 16'da 2015 yılında, ABD'de patent başvurusu yapan bazı ülkelerin patent sayıları, bilimsel yayın sayıları ve atıf sayıları listelenmiştir. Bu kapsamda 1000 makale başına ABD 454, Japonya 713, İsrail 414 ve Türkiye 7 patent başvurusu yapmıştır. Dolayısıyla, Türkiye için patent sayısı ile bilimsel yayın sayısı arasındaki oran dünyanın gelişmiş ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça düşüktür. Bir başka ifadeyle, ülkemizde teorik çalışmalar uygulama alanına geçememektedir. Türk üniversiteleri, son yıllarda, bilimsel yayın sayısı artışında dünya ölçeğinde çok önemli bir başarı sağlamasına rağmen, araştırmaların teknolojiye dönüşmesi ve üretime geçmesi konusundaki başarı son derece düşük düzeydedir (Günay, 2104). Ölüm vadisinin geçilmesini temin edecek en önemli araçlardan birisini, *'Teknoloji Transfer Ofisleri'* (TTO) oluşturacaktır. Üniversitede üretilen fikirlerin (icatların) endüstriye/topluma aktarılmasını sağlayacak, bir arayüz kurumu olan

Tablo 15. Yükseköğretimde program türü sayıları (2017).

Program türü	
Önlisans	223
Lisans	390

Kaynak: ÖSYM 2017 Yükseköğretim Programları Kılavuzu. Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim programları dâhildir.

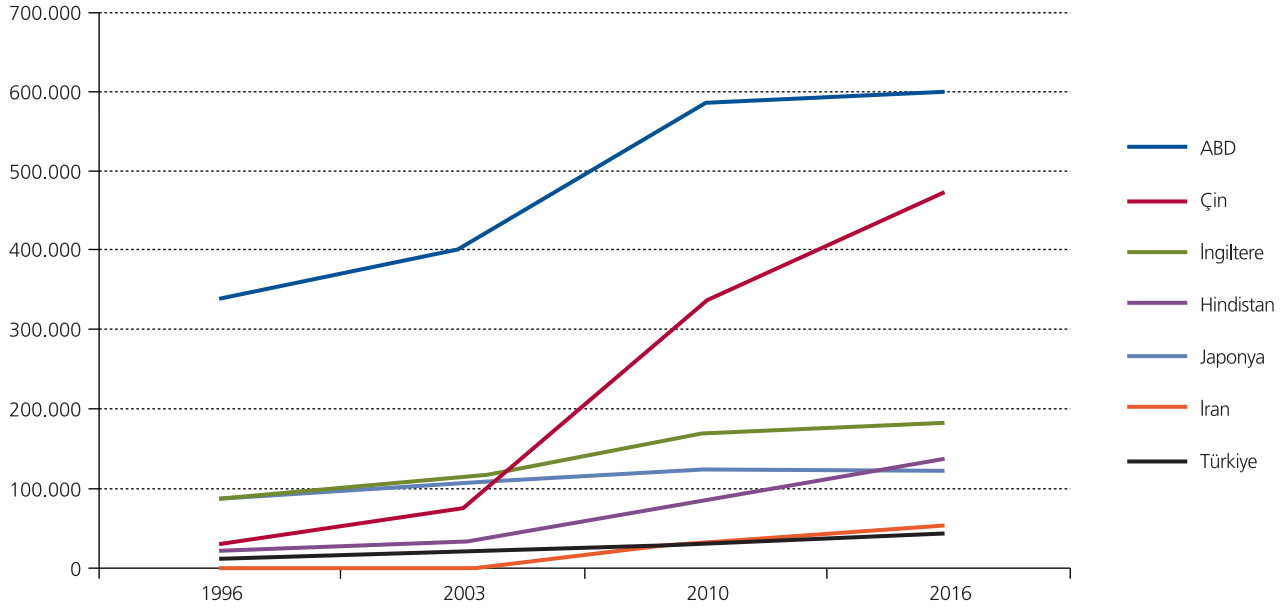
TTO'ların yükseköğretim kurumlarında kurulabilmesine yönelik resmi altyapı 30111 sayılı ve 1 Temmuz 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7033 sayılı Kanun ile sağlanmıştır. Diğer yandan, bilimsel yayın başına atıf sayısı da ABD için 3.92, Japonya için 2.87, İsrail için 4.36 ve Türkiye içinde 2.08'dir. Fakat önemle belirtmek gerekir ki atıfların sadece yayın kalitesi ile bağlantılı olduğunu söylemek zordur. Ülkeler hakkındaki önyargılar ve dil farkları da atıf sayısı üzerinde etkili olmaktadır.

2015 yılı itibarıyla ABD'de lisansüstü öğrenci sayısı yaklaşık 2.9 milyondur. ABD'de lisansüstü öğrencilerinin toplam yükseköğretim öğrencileri içindeki payı yaklaşık %14.5 iken Türkiye'de bu oran %8 civarındadır. Diğer yandan, ABD'de 2014–2015 öğretim yılında yüksek lisans derecesi alan öğrenci sayısı 758.708 iken doktora derecesi alan öğrenci sayısı 178.547'dir (IES, 2017). Türkiye'de ise 2015–2016 öğretim yılında yüksek lisans ve doktora derecesi alan öğrenci sayıları sı-

Tablo 16. Türkiye'de bilim ve teknoloji üretimi (2015).

Ülke	2015 Bilimsel yayın	2015 Atıf	2015 ABD patent başvurusu	1000 Bilimsel yayına patent başvurusu	Bilimsel yayın başına atıf
ABD	635.127	2.490.436	288.335	454	3.92
Japonya	121.840	349.318	86.359	713	2.87
Çin	448.221	1.383.577	21.386	47	3.09
Kore	79.633	258.546	38.205	483	3.25
İsviçre	43.640	247.407	5.118	119	5.67
İsrail	19.734	85.961	7.882	414	4.36
Türkiye	42.843	89.250	320	7	2.08

Kaynak: US Patent and Trademark Office; SJR; Peker (2012).

■ Şekil 13. Dünyada bilimsel yayın sayıları (1996–2016). Kaynak: SJR (2017).

rasıyla 43.290 ve 6.052’dir (YÖK, 2017). 1980’lerin başından itibaren ülkemizde doktora derecesi alanların toplamı ise yaklaşık 85 bindir. Bu rakam ABD’de bir yıl içinde doktora derecesi alanların neredeyse yarısıdır. Böylelikle Türkiye’de son yıllarda yüksek lisans ve doktora derecelerini alanların sayısında artış gözlenmesine rağmen özellikle doktora mezunlarının sayısının ülkemizin öğretim üyesi ve araştırmacı açığını kapatmaktan çok uzak olduğu görülmektedir.

Bugün dört milyondan fazla öğrencinin kendi ülkesi dışında yükseköğrenim gördüğü dünyada ülkemizin aldığı pay oldukça sınırlıdır. 2017 yılında Türkiye’de yükseköğrenim gören uluslararası öğrenci sayısı yaklaşık 110 bin dolayındadır (YÖK, 2017). Dolayısıyla, ülkemizde yükseköğretimde uluslararası öğrencilerin payı yaklaşık %1.5 seviyesindedir. Bu durum, ülkemizin ne yazık ki henüz dünya ölçeğinde bir yükseköğretim pazarı ya da cazibe merkezi oluşturamamış olduğunu göstermektedir. Her ne kadar Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrenci sayısı son yıllarda bir artış içerisinde olsa da, bu artış oranı, yükseköğretim sistemindeki toplam öğrenci sayısındaki artış oranının çok altında kalmıştır. Bu doğrultuda Türk yükseköğretimi, uluslararasılaşmayı temin edecek yasal ve yapısal bir dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca ülkemizdeki uluslararası öğretim üyelerinin sayısı da toplamda 2.886’dır (YÖK, 2017).

Sonuç

Türk yükseköğretim sistemi, 1981 yılında, 19 devlet üniversitesine, yaklaşık %6 olan brüt okullaşma oranına, 237.000 öğ-

renciye ve yaklaşık 21.000 öğretim elemanına sahip iken, 2017 itibarıyla 114’ü devlet ve 67’si vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 181 üniversiteye, yaklaşık 152 bin öğretim elemanı ile 7.2 milyon öğrenciye ve %100’ü aşan brüt okullaşma oranına ulaşmıştır. Türk yükseköğretimi, bugün sahip olduğu hacmi ve yapısı itibarıyla büyük ve kompleks bir yapıya ve üniversal aşamaya ulaşmış bir yükseköğretim sistemidir. Yaşanan hacimsel büyüme ve sisteme egemen olan bu genişleme eğilimi stratejisinin kurulma süreci devam etmekte olan yeni devlet ve vakıf üniversiteleri ile devam edeceği öngörülmektedir.

Son yıllarda yaşanan bu nicel büyümeye rağmen Türk yükseköğretim sisteminin mevcut kapasitesinin altında bilimsel yayın, bilim ve teknoloji ürettiği ortadadır. Özellikle bilimsel yayın sayısındaki yükselişe paralel olarak bu yayınlara yapılan atıflarda aynı artış sağlanamamıştır. Ayrıca uluslararasılaşma alanında da istenen dönüşüm henüz yakalanamamıştır. Bu kapsamda yaşanan nicel büyümenin yanı sıra Türkiye’nin 2023 stratejik hedeflerine ulaşabilmesi için yükseköğretim sisteminin bilim ve teknoloji üretebilmesi, üretilen bilim ve teknolojiyi toplumsal faydaya ve dünya ölçeğinde kabul gören ekonomik ürünlere dönüştürebilmesi ve ülkenin ihtiyaç duyduğu yüksek vasıflı insan gücünü yetiştirebilmesi gerekmektedir. Bu durum da sistemin revize edilmesinin zorunlu olduğuna işaret etmektedir.

Diğer taraftan, yükseköğretim sistemimizin nicel yönünün yanı sıra niteliğinin yani mahiyetinin de ele alınması gerekmektedir. Üniversitelerimizin asıl sorunu, bilimin ne olduğuna dair bilinçli felsefi bir zemin üzerine oturmayışdır. Bu mesele öte-

den beri süre gelen sorunlarımızın temelidir. Sistemde ne zaman bir sorunla karşılaşsak 1933 Reformunda olduğu gibi hep Avrupa ya da Amerika'nın uygulamalarına bakılarak çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Bu çerçevede, mahiyeti üzerinde derinliğine düşünülmemiş bir sistemi uygulamak, ülkemize yarar da sağlamayabilir. Her toplumun kendi kültürü ve değerleri vardır. Kendimizi tarihten, toplumdan ve kültürden soyutlayamayacağımız gibi bilgi de kültür ve toplumdan soyutlanamaz. Ancak pozitivist eğitim sisteminin şekillendirdiği zihinsel yapılar, zamanın, kültürün ve toplumsal yapının bilgi üzerindeki etkisinin üzerinden sekerek geçerler.

Türkiye'de üniversiteler kuruluşundan beri iç ve dış olmak üzere iki tehdit ile karşı karşıya gelmiştir. Dış tehdit, üniversitenin karşılaştığı siyasi ve ekonomik müdahale ile baskılardır. Bir diğer dış tehdit ise, üniversite mensuplarının ve özellikle öğrencilerin belirli ideolojiler istikametinde yönlendirilmeleridir. 1960 ve 1980 darbelerinde üniversite dışı odaklar tarafından yönlendirilen öğrenci hareketleri çok etkili olmuştur. İç tehdide gelince, üniversite zor zamanlarda, hakikati dile getirmenin makul bir yolunu bulamamış, güç karşısında sessiz kalmayı yeğlemiştir. Ancak bu noktada üniversitenin öteden beri ideolojik bir tutum içinde olduğu şeklindeki toplumsal yargı üniversitenin itibarını toplum nezdinde zayıflatmıştır. Diğer yandan, bu ülkede, 1933, 1960 ve 1981'de doğru bildiklerini açıkça ortaya koyan ve bu yüzden bedel ödeyen akademisyenlerin de bulunduğu belirtmezsek onlara haksızlık etmiş oluruz.

Yükseköğretim sisteminde asıl sorun ne kanunlarda ne üniversite özerkliği konusunda ne de akademik özgürlük konusundadır. Sorun akademia'nın kendisinde, üniversite mensuplarındadır. Kişisel yararı hakikatin önüne koyanlar kağıt üzerinde özgürlük sahibi olsalar bu neye yarayacaktır? Hakikat, yetkinlik, adanmışlık, feragat ve fedakarlık ister. Bu iki bin yıl önce de böyleydi, günümüzde de böyledir. Aristoteles'in Platon için "Hocamı çok severim, ama hakikati daha çok severim" dediği anlayış ile hakikatin şartlara göre değiştiği anlayış farkı her şeyi ortaya koymaktadır. Öte yandan, Fatih'in kendi yaptırdığı ve vakfettiği, Sahnı Seman Medresesinden bir oda istediğinde; hocaların, Fatih'e sınava girip başarısız olma üzere Fatih'in sınavına girip başardıktan sonra bir oda sahibi olabileceğini biliyoruz. Fatih'in donanımını dolayısıyla o sınavı başaraçağını bilmeyen yoktur, ama kuralların herkese uygulanması ve değerlerin zedelenmemesi için böyle yapılmıştır.

Şimdi verilen bu örneklerden yola çıkarak günümüzde yükseköğretim sisteminin mahiyetinin de tartışılmasının gerekliliği

açıkça ortadadır. Üniversite, bilgelik ister. Kapsayıcıdır. Derindir. Değişmeyen niteliği hakikat arayıcısı olmasıdır. Üniversite, hep karşıya değil gözlerini kendine de çevirmelidir.

Kaynaklar

- Aras, N. K., Dölen, E. ve Bahadır, O. (2007). *Türkiye'de üniversite anlayışının gelişimi (1861-1961)*. Ankara: TÜBA Yayınları.
- Ataünal, A. (1993). *Cumhuriyet döneminde yükseköğretimdeki gelişmeler*. Ankara: MEB Yükseköğretim Genel Müdürlüğü.
- Doğramacı, İ. (2007). *Türkiye'de ve Dünya'da yükseköğretim yönetimi*. Ankara: Meteksan.
- Günay, D. (2014). Türkiye'de yükseköğretimin mevcut durumu, sorunları, gelişmeler ve öneriler. *Yeni Türkiye Dergisi*, 58, 678-695.
- Günay, D. ve Günay, A. (2011). 1933'den günümüze Türk yükseköğretiminde niceliksel gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 1-22.
- Günay, D. ve Günay, A. (2016). Dünyada ve Türkiye'de yükseköğretim okullaşma oranları ve gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 13-30.
- Günay, D. ve Kılıç, M. (2011). Cumhuriyet Dönemi Türk Yükseköğretiminde Rektör Seçimi ve Atamaları. *Yükseköğretim Dergisi*, 1(1), 34-44.
- Gürüz, K. (2004). *Dünya'da ve Türkiye'de yükseköğretim: Tarihçe ve bugünkü sevk ve idare sistemleri* (2. baskı). Ankara: Cem Web Ofset.
- Institute of Education Sciences (IES). (2017). *Condition of education: Post-secondary education*. 25 Ağustos 2017 tarihinde <<https://ies.ed.gov/>> adresinden erişildi.
- ÖSYM (Farklı Yıllar). *Yükseköğretim istatistikleri*. 30 Temmuz 2017 tarihinde <<https://osym.gov.tr/>> adresinden erişildi.
- Peker, A. (2012). *Bilimsel üretimin teknoloji üretimine transferindeki zibinsel dönüşümler*. 22 Eylül 2017 tarihinde <http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/ytbik/Sunumlar/YTBik_Atakan-Peker_Sunum.pdf> adresinden erişildi.
- Scientific Journal Rankings (SJR). (2017). *Country rankings*. 13 Eylül 2017 tarihinde <<http://www.scimagojr.com/>> adresinden erişildi.
- Tekeli, İ. (2010). *Tarihsel bağlamı içinde Türkiye'de yükseköğretimin ve YÖK'ün tarihi*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Trow, M. (1974). Problems in the transition from elite to mass higher education, OECD (Ed.), *Policies for higher education* (pp. 51-101). Paris: OECD.
- UNESCO. (2017). *Education statistics*. 2 Eylül 2017 tarihinde <<http://data.uis.unesco.org/>> adresinden erişildi.
- US Patent and Trademark Office. (2015). *Patent applications by country of origin*. 7 Eylül 2017 tarihinde <https://www.uspto.gov/web/offices/ac/ido/oeip/taf/appl_yr.htm> adresinden erişildi.
- YÖK (Farklı Yıllar). *Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. 2 Ağustos 2017 tarihinde <<https://istatistik.yok.gov.tr/>> adresinden erişildi.
- YÖK (1991). *Türk yükseköğretiminde on yıl (1981-1991): 1981 reformu ve sonuçları*. 3 Ekim 2017 tarihinde <<http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/T%C3%9CRK+Y%C3%9CKSEK%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%C4%B0NDE+ON+YIL+1981-1991.pdf/05f9f18c-a406-45e5-b24b-0bfde59e3bbb>> adresinden erişildi.